TÜRK SOLU

Yıl : 1
Sayı : 11
30 Ocak 1968
100 Kuruş

Vaşington Protesto Edilmelidir!

«Türk kamuoyu Rostow beyanının haysiyet kırıcı anlamını değerlendirmekte kusur etmiyecektir. Ve A.P. Hükümeti Türkiye'nin kamuoyuna azıcık itibar ediyorsa, Türk ulusuna hakaret niteliği taşıyan bu son Vaşington çıkışına en sert tepkiyi göstermek zorundadır.»

İNGİLTERE'nin «Eeast of Suez» (Süveyş doğusundaki) askerî üslerini terketmesi kararı karşısında Türkiye'nin davranışının ne olacağını Vaşington bize bildirmişti:

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Eugene Rostow, makamının verdiği yetkiyle Amerikanın Sesi Radyosunda konuşarak: «İngiliz silâhlı kuvvetlerinin... çekilmelerinden sonra husule gelecek **boşluğu** doldurmak için Basra Körfezi mıntakasının savunması konusunda **beş** Orta Doğu ülkesinin (bunlar Türkiye, İran, Pakistan, Küveyt ve Suuidî Arabistan'dır) bölgesel bir güvenlik anlaşması yapmak **istediklerini** ve **çalışmalara başlandığını** açıklamıştır.

Amerikan hükümetinin sözcüsü, elbette ki, bölgemizde bu beş ülkeyi en derinden ilgilendiren böyle bir beyanı hiçbir gerçeğe dayanmadan veremezdi. Nitekim İngiliz hükümetinin kararına ilk tepki İran'dan gelmiş ve Şaha yakın çevreler İngiliz emperyalizminin askerî gücünün Basra Körfezinden çekilmesinden duydukları endişeyi ifade etmişlerdir. «Küveyt devleti de, bir rastlantı olarak petrol kuyuları başındaki topraklara sahip bulunan birkaç bin nüfuslu ilkel bir çöl şeyhliğine petrol tröstlerinin ve arkalarındaki emperyalist hükümetlerin vermeyi çıkarlarına uygun buldukları bir unvandır. Ve emperyalizm bu bölgeden çekildiği anda böyle sun'i «develtler» de ortadan kalkacaktır. Zaten şu anda Küveyt'in ayrı bir devlet olarak varlığını İngiliz silâhları korumaktadır. Amerikan sözcüsü Rostow'un, hiç değilse İran Şahlığının ve Küveyt Şeyhliğinin eğilimlerine uygun biçimde konuşmuşluğunu kabul etmek gerçekçi bir davranıştır.

Rostow, şimdi değilse bile, gelecekte Irak'ın da böyle bir güvenlik anlaşmasına katılabileceğini umduğunu eklemektedir sözlerine. Bu nasıl olacaktır? Söz konusu güvenlik anlaşması, herşeyden önce Arap milliyetçiliğine karşı, Arap ülkelerindeki antiemperyalist akıma karşı olduğu halde bu nasıl gerçekleşecektir? Herhalde, Amerikan yetkilisi, ileride böyle bir gelişmeden söz ederken içten içe Yunanistan'dakine benzer, C.İ.A'nin düzenleyeceği bir faşist darbeyi düşünmekteydi. Irak'ı, ya da milliyetçi bir siyaset güden herhangi bir Arap ülkesini İngiliz emperyalizminin silâhlı kuvvetlerinin fonksiyonunu yerine getirmekle görevli, bu kuvvetlerin çekilmesiyle boşalan yeri dolduracak olan bir güvenlik anlaşmasına sokmak ancak böyle bir faşist darbesiyle mümkündür.

AMERİKA PROTESTO EDİLMELİDİR

Rostow beyanı karşısında Türk hükümetinin ilk tepkisi bir «ademi - malûmat beyanı» oldu. Dışişleri Bakanlığı Türk hükümetinin bu konuda ne ABD ile, ne de başka bir hükümetle bir görüşme yapmadığını bildirdi. O halde Amerikan hükümetinin sözcüsü söz konusu güvenlik paktına katılmayı **isteyen** ve bu yolda **hazırlıklara girişen** ülkeler arasında Türkiye'yi zikretmekle ciddiyetle bağdaşmayan bir davranışta bulunmuştur. O halde Rostow yalan söylemiştir. Yalnız yalan söylemekle kalmamış, Türkiye'ye hakaret etmiştir. Türk hükümeti yeni bir durum karşısında siyasetinin ne olacağını Amerikan hükümetinin sözcüsünden öğrenen bir hükümet durumuna düşürülmüştür. Bu durumda «bilmiyorum, haberim yok» anlamına gelen beyanlarla yetinilemez. Türk hükümeti Amerikan hükümetinin resmî sözcüsünün bu haysiyet kırıcı davranışını en sert biçimde protesto etmelidir. Türkiye hakarete uğramıştır ve bu hakaret sineye çekilemez. Türk kamuoyu hükümetin bu konuda pısırıklık göstermesini hoşgörü ile karşılamıyacaktır. Böyle bir durumda vekarlı davranışta kusur etmek, Amerikan emperyalizminin vasiliğini resmen kabullendiğimiz anlamına gelecektir.

«BOŞLUK» NASIL DOLDURULUR ?

Yeni durum karşısında «husule gelecek **boşluğu**» İngiliz emperyalizminin şimdiye kadar nasıl doldurduğunu ve şu anda da nasıl doldurmakta olduğunu Aden'de kurşunlanan Arap yurtseverleri iyi bilirler. Emperyalizmin geri kalmış bir ülkede üsler kurması sebepsiz değildir. O kurulan üslerin fonksiyonu geri ülkede emperyalizmin sömürüsünü sürdürmektir. Bunu sağlıyabilmek için, emperyalizm sömürdüğü toplumu, mümkün olduğu kadar bilinçsiz ve geri durumda tutmak zorundadır. Milliyetçi akımı boğmak, en küçük bir ilerici davranışı ezmek zorundadır. Ve emperyalizm bu pis işinde yerli işbirlikçilerin desteğinden yararlanır. Ve bu destek tek taraflı işlemez. İşbirlikçi, gerici güçler de varlıklarını sürdürebilmek için emperyalizme muhtaçtırlar. Bugün Basra Körfezinde sıralanan Orta-Çağ şeyhlik lerini ve örneğin İran Şahlığını ayakta tutan emperyalizmin iktisadî ve askerî gücüdür.

Emperyalizmin Orta-Doğu'da pek büyük çıkarları olduğu besbellidir. Ve emperyalizm bu çıkarlarını olanca gücüyle ve her vasıtayla savunma kararındadır. Ancak bu bölge halklarının yığınlar halinde ulusal şahlanışı ve kendi yurtlarını savunmada harikalar yaratabileceklerini ispat etmeleri karşısında emperyalizm bu kararından döner ve geriler. İşte Orta-Doğu'da bu yolda önemli gelişmeler olmaktadır. Arap halklarının antiemperyalist mücadelesinin ergeç olumlu sonuçlar vermesi mukadder gözükmektedir. Milliyetçilik ateşinin alevi bütün bu bölge haklarını sardığı gün, emperyalizm, yeraltı ve yerüstü servetleriyle bu bölgeyi terketmek zorunda kalacağını, pek iyi bilmekte, ve onun için millî akımlara karşı tedbirlerini almaktadır. Son İsrail saldırısı bu tedbirlere dahildir. Atina'daki son faşist darbe, son İslâm Paktı girişimi bu tedbirlere dahildir. Ve nihayet Rostow'un sözünü ettiği son güvenlik antlaşması da emperyalizmin bu bölgede durumunu güçlendirmek için almakta olduğu tedbirler içindedir.

YENİ İSRAİLLER YARATMA ÇABALARI

Amerikan emperyalizminin Orta-Doğu'daki köprübaşı İsrail'in jandarmalığının yeterli olmadığını son olaylar göstermiştir. Amerika'nın bu bölgede başka köprübaşlarına, hem de Yahudi değil, Müslüman dininden başka İsraillilere ihtiyacı vardır. Ve Küveyt Şeyhliği ve İran Sahlığı ile birlikte Mustafa Kemal'in kurduğu Türkiye Cumhuriyetine böyle bir köprübaşı rolü yakıştırılmaktadır.

İngiltere'nin Süveyş'in Doğusundan askerî gücünü çekmesi kararı, bütün bunların tersine bir gelişmedir. Elbette ki İngiliz hükümeti bu kararı, emperyalist çıkarlarından vaz geçtiği için ya da birdenbire insancı kesildiği için, ansızın ulusların özgürlüğüne saygı duymaya başladığı için almış değildir. Böyle bir mucize olmamıştır. Olan, emperyalizm alanında eski kurt olan İngiltere'nin bu bölgede toprağın ayağının altından kaymakta olduğunu ve yeni Vietnam'ları göze almadan buralarda kalamıyacağını anlamış olmasıdır.

İngiltere'nin Süveyş'in Doğusundan askerî gücünü çekmesi Fransa'nın Hindi-Çinî'den çekilmesine benzemektedir. Fransa, Hindi-Çinî'de kalamazdı da ondan çekildi. Diem-Bien-Phu'daki Vietnam'lı yurtseverlerin kahramanca savaşıdır ki Fransa'ya o çekilme kararını aldırmıştır. Amerikan emperyalizmine Vietnam'dan çekilme kararını da aldıracak olan Vietnam Kurtuluş Cephesi'nin vermekte olduğu büyük kurtuluş savaşı olacaktır. Ve Orta-Doğu'da da, eğer İngiliz emperyalizmi Basra Körfezinden çekilecekse bu, bu bölge halklarının ulusal bilince varmasından ve emperyalizme karşı direnmesinden ötürü olacaktır.

AMERİKA'NIN İZİNDE BİR A.P. İKTİDARI

Bu durumda, ezilen Doğu uluslarının antiemperyalist savaşları çığırını açmış olan Türkiye'nin davranışı nedir?

A.P. hükümetinin dış politikasının gerçek yönelimini anlamak için iç politikasına bakmak gerekir. Çünkü her iktidarın tek bir politikası vardır. Bu politikanın içten görünüşüne iç politika, dıştan görünüşüne dış politika denir.

Hiçbir iktidar iç politikasında işbirlikçi sermaye çevrelerinden yana, feodal ağa takımından yana olup, dış politikasında anti-emperyalist bir çizgi izleyemez. Ve ayni biçimde yurt içinde emekçi halktan yana bir siyaset izleyen her iktidar da, dış siyasetinde elbette ki millî bağımsızlığı uğruna savaşan hakların yanında yerini alacak, emperyalizme karşı olacaktır.

Türkiye'de iktidardaki A.P. hükümeti işbirlikçi sermaye çevrelerine ve feodal ağa takımına dayanan ve o çevrelerin çıkarlarına uygun siyaset güden bir iktdardır. Bu durumun dış politikada yansıması olacaktır elbet, ve olmaktadır da. A.P. iktidarı Amerika'nın çizgisinden ayrılmamıştır. Son olarak, Türkiye'yi Atina'nın faşist cuntasını bütün dünyada ilk tanıyan ülke durumuna düşürmekle A.P. iktidarı emperyalizmin paralelinde en önde gittiğini bir kez daha ispat etmiştir. Atina cuntasını iktidara getirenin, CİA'nın düzenlediği ve NATO Prometeus plânının uygulanmasıyla gerçekleştirilen faşist darbe olduğunu herkes bilir. Ve bu Yunan faşist cuntasının ilk icraatlarından biri Kıbrıstaki Türklerin katliama uğratılması olmuştur. Grivas'ları araç olarak kullanan Atina Cuntasının eli Türk kanına bulanmıştır. Ve bütün dünya Yunan halkını en canavarca bir faşist terör altında inleten bu Amerikan kuklası katiller güruhuna öfke ve nefretle bakarken ve cuntanın destekçisi emperyalistler bile, kendi kamu oylarından çekinerek cuntayı resmen tanımayı geciktirirken, A. Partisi iktidarı Atina'nın faşist cuntasını ilk tanıyan hükümet olmuştur. Türkiye'nin itibarına yeni ve çok ağır bir darbedir bu. Hiç şüphe yok ki bu işin kotarılmasında Amerika'nın da kaşığı vardır. Amerikan hükümeti kendi yaratığı olan Atina Cuntasını dünya kamu oyuna ve arada Amerikan kamuoyuna kabul ettirebilmek için çok çaba hacramaktadır. Ve Demirel hükümeti Amerika'ya bu işte yardımcı olmada gönüllü rolünü kabul etmiştir.

Elbette ki Amerika, böyle bir iktidara, Basra Körfezinde meydana gelecek olan yeni durumda siyasetinin ne olacağını Vaşington'dan tebliğ etme hakkını kendinde görür. İlhan Selçuk'un dediği gibi: «Atatürk'ün adını ağzımıza utanmadan alamıyacağımız vakıtları yaşıyoruz.»

HALK AMERİKAN OYUNUNU ANLAMIŞTIR

Türk kamuoyu, A.P.'ye oy vermiş olan milyonlarca dinine, geleneklerine bağlı halktan insanlar dahil, artık Amerikan emperyalizminin oyununu anlamaya başlamışlardır.

Politikacıların çoğunluğu, (CHP. göbekçileri dahil) bunun henüz farkında olmasalar bile, Türkiye'de halk yığınlarında bu yolda hızlı bir gelişme vardır.

Türk kamuoyu Rostow beyanının haysiyet kırıcı anlamını değerlendirmekte kusur etmiyecektir. Ve A.P. hükümeti, Türkiye'nin kamuoyuna azıcık itibar ediyorsa, Türk ulusuna hakaret niteliği taşıyan bu son Vaşington çıkışına en sert tepkiyi göstermek zorundadır.

GÜNAYDIN

Öğretmenlerin Savaşı

ŞERİF TEKBEN

50 BİN öğretmenin açıkça karşı olduğu, istemediği Millî Eği·tim Bakanı hâlâ yerinde durabiliyor. Bizce Bakanın gitmesi hiç bir şeyi değiştirmez· İşler gerici ve komprador güçlerin elinde olduktan sonra bir kukla gider, bir kukla gelir yerine. Hasan Âli Yücel'den bu yana kaç eğitm bakanı geldi geçti, ayni düzenin adamlarıdır, bunları ayırt edemezsiniz.. O kadar birbirlerine benzerler. Her birine Reşat Şemsettin diyebilirsiniz.

Demek ki asıl mesele bu düzenden kurtulmaktır.

Bunu iyi bilen öğretmenler görünürde Eğitim Bakanına, aslında ise onun temsil ettiği tüm gerici, tutucu anlayışa ve emperyalizme karşı savaşmaktadırlar.

Geri kalmış ülkelerde hep böyle oluyor.. Öğretmenlere büyük görevler düşüyor. Örneğin Afrika'da siyah derililerin kurtuluş savaşlarında öğretmenler çok yararlı oldular. Hattâ Kongo, emperyalizmle savaşırken başka ülkelerin öğretmen örgütlerinden yakınlık ve yardım gördü.

Amerika bunu iyi biliyor, öğretmenleri elde etmek için Türkiye'de çok çaba harcadı. İlk günlerde öğretmen örgütünün başında bulunan Feyzioğlu gibi politikacılardan faydalanarak bu kitlenin arasına sızabildi. Öğretmen Federasyonunun kongrelerine katılmayı, çeşitli etkilerde bulunmayı başardı. Fakat bunu sezen köy çocukları, Federasyona sahip çıktıktan sonra iş değişmiştir.

İçeri sokulmayan, açık kalan fakat efendilerine mutlaka başarı raporları gönderme zorunda olan Amerikalı eğitim uzmanları (casuslar) bu kez federasyonu para ile avlama yoluna sapmışlardır. Federasyon paraca sıkıntıda idi, bir bina yapmak istiyordu. Tam bu sırada Amerikalılardan bir teklif geldi: Yarım milyon lira... Hiç düşünmeden verilen red cevabı bir şamar gibi patlamıştı suratlarında..

Bu para kabul edilseydi ne olurdu? Kısaca söyliyelim: Bugün Türk-İş ne olmuşsa Federasyon da öyle olurdu.

Emperyalizme karşı savaş bayrağını açan Türk Solu, öğretmenlerin bu alandaki çabasını, direnişini yakından izlemektedir. Bu çabanın gittikçe artan ve ustalaşan hızla amacına ulaşmasını gönülden diliyoruz.

Tekrarlıyalım: Herşeyden önce yurdumuzun, emperyalist canavarının elinden kurtarılması, tam bağımsızlığa kavuşturulması gerekiyor. Her sorunun cevabı buna dayanır.

başyazı

Sosyalist Birikim Bölünmez Bir Bütündür

C.H.P. Genel Sekreteri Bülent Ecevit, partisinin meclis grupu toplantısındaki konuşmasında şöyle dedi :

«Başlangıçtan beri AP., TİP'in parlâmentoya girmesini önlemeye çalışır. Millî Bakiye sistemi kalkarsa TİP'in parlâmentoya giremiyeceğini düşünür. Kısmen bu düşünce ile AP. iktidarı millî bakiyeyi kaldırmak istemektedir. Oysa demokrasi devam ettiği sürece, TİP parlâmentoya girmese de bir ölçüde gelişmeye devam edecek. Üstelik o zaman bu gelişme rejimin daha da aleyhinde olur. Şunu kabul etmek gerekir ki, TİP parlâmentoya girdiğinden beri büyük ölçüde değişmiştir. Parlâmento dışında TİP'in çok daha solunda bazı topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır. TİP parlâmento dışında kalırsa, o çevrelerin kucağına itilebilir.»
(23 Ocak 1968 tarihli Ulus).

C.H.P. Genel Sekreterinin bu demeci önemlidir, üzerinde dikkatle duralım: Bu demeç herşeyden önce, parlâmenter düzenin gereği demokratik özgürlüklere karşı görünmeyen Ecevit tipinde siyaset adamlarımızın, gelişmeleri dikkatle izlediklerini ve gözlerinden fazla bir şeyin kaçmadığını, durumu oldukça doğru tahlil ettiklerini, ama savundukları iddia ettikleri ilerici ve dönüşümcü siyasî platform ile pek bağdaşmayan sonuçlara varmaktan kendilerini alamadıklarını göstermesi bakımından ilginç bir demeçtir.

AP. nin «Hayır» diye oyladığı Anayasa'yı, yolunda bir engel saydığı besbellidir. AP. nin, tıpkı selefi DP gibi yüreğinde dikensiz gül bahçesi özlemi taşıdığı ve bu özlemi gerçekleştirmek için, Anayasa'yı etkisiz hale getirmek amacını güden tertipler düşündüğü hergün daha iyi anlaşılmaktadır. Bunun açıklamasını AP. nin sınıf bileşiminde aramak gerekir. Emperyalizm çağında dünyanın hiçbir geri kalmış ülkesinde işbirlikçi sermaye ve feodal ağa çevrelerini temsil eden bir siyasî örgüt içtenlikle demokrasiden yana olamaz.

Ayrı ayrı partilerin milletvekili sayısı ile halkın oyları arasında orantı kurması bakımmdan en demokratik seçim sistemlerinden biri sayılan millî bakiye sisteminin kaldırılmasının TİP'in aleyhine sonuç vereceğini hesaplamaktadır AP, ve bu yoldan İşçi Partisini zayıf düşüreceğini ummaktadır.

Bu hesap bir sosyalist örgütün gücünün parlâmentodaki milletvekili sayısı ile orantılı olduğu varsayımına dayanmaktadır ve yanlıştır. Bir sosyalist partinin gerçek gücü emekçi yığınlarıyla arasındaki bağların sağlamlığı ile ve o yığınların bilinç seviyesiyle orantılıdır. Türkiye'nin özel durumunda da, bir sosyalist örgütün gerçek gücünü bu ülkenin yarım yüzyıllık sosyalist birikimini örgütün ne ölçüde temsil ettiği tâyin eder. Nitekim bizce, TİP 1965 milletvekili seçimlerinde bu bakımdan oldukça güçlü bir örgüt sayılabilirdi. Oysa Mecliste henüz temsil edilmemekteydi. Bu yılki seçimlerde TİP'in 1965'e oranla daha çok oy alması kuvvetle muhtemeldir. Üstelik TİP'in Mecliste grupu da vardır. Ama 1965'-bu yana, tabandaki sosyalistlerin büyük çabalarına rağmen, TİP'in gerçek anlamiyle güçlendiği söylenemez. Sosyalist örgütün gerçek gücünün bir başka kıstası da, devrimci teoriyi bir eylem kılavuzu olarak, gerektiği gibi benimsemesi ve bu teoriyi toplumun somut şartlarına doğru olarak uygulamayı, doğru sentezlere varmayı bilmesidir.

AP'lilerin bu meseleleri anlıyacak durumda olmadıkları ortadadır, ama Ecevit meseleyi anlamıştır ve parlâmentoya girmesine engel olmanın bir sosyalist örgütün gelişmesini durduramıyacağını görebilmektedir.

C.H.P. Genel Sekreteri, TİP'in parlâmento dışına itilmesine rağmen «Rejimin daha da aleyhine olacağını» belirtiyor. Yani Ecevit, TİP'in parlâmentodayken gelişmesinin rejimin aleyhine bir şey olduğu kanısındadır. TİP'in parlâmento dışına itilmesine rağmen, gelişmesi ise daha da aleyhte bir sonuçtur onun için.

Ortanın Solunda olduğunu iddia eden bir siyaset adamının ağzından çıkan bu sözleri yadırgamamak elden gelmiyor. Fransızca olan rejim sözcüğü Türkçeye «Düzen» olarak çevrilebilir. Başta İnönü, C.H.P. sözcüleri son zamanlarda durmadan düzenin değişmesi gerektiğinden söz eder olmuşlardır. C.H.P. sözcüleri bu pek önemli konuda tutarlı olmazlarsa, bir demeçlerinde mevcut düzenin bağnaz savunusu, bir başka demeçlerinde düzenin değişmesinden yana dönüşümcü görünürlerse, kendilerinin ortanın solunda olduklarına inanmak bir hayli zorlaşacaktır.

Türk SOLU

Olaylar - Olaylar

Seçim Kanunu ve CHP

AP çoğunluğunun Meclis iç tüzüğünde yapmak istediği değişikliğe karşı takınacakları tavrı partiler aşağı yukarı tespit etmiş durumdadırlar.

AP lilerin Meclis iç tüzüğünün iki maddesinde değişiklik yapmak suretiyle engellemeyi önlemek için getirdikleri iç tüzük tâdil teklifi Meclisteki küçük partilerin yöneticileri ve Gurup Yönetim Kurulları tarafından tepkiyle karşılanmış ve Anayasaya aykırı olduğu bildirilmiştir.

Bilindiği gibi 2 yıl önce iktidar seçim kanununu değiştirmek istediği zaman AP dışındaki bütün partiler birleşerek engelleme suretiyle bunu önlemişlerdi.

T.B.M.M. deki milletvekili sayısına göre AP istediği kanunu çıkarabilecek durumdadır. Buna karşı en etkili mücadele engelleme olabilir.

Ancak bu konuda ana muhalefet partisi CHP nin durumu çok ilginçtir.

CHP nin T.B.M.M. ortak gurubunun toplantısında konuşan Genel Sekreter Bülent Ecepit:

— «AP iktidarının Meclis içtüzüğünde ve seçim sisteminde yapmak istediği değişikliklerden maksadının meclislerde Anayasayı değiştirebilecek bir çoğunluğa sahip olabilmek ve Anayasayı değiştirmek» olduğunu belirtmiş, buna karşı iki yıl önce olduğu gibi gene engelleme yapmaları icabettiğini, aksi halde samimiyetsizlikle itham edileceklerini söylemiştir.

CHP Genel Başkanı İnönü ise, içtüzük ve seçim kanunu değiştirilmesine karşı en şiddetli şekilde muhalefet yapılmasının şart olduğunu öne sürmüş, ancak engelleme oyunlarının, geniş halk kitlelerini dâva ne kadar haklı olursa olsun inandırmadığını, parlâmentoda obstrüksiyona gidilmeden mücadele yapılmasını tavsiye etmiştir.

CHP Gurup Yönetim Kurulu yaptığı toplantıda engellemeye gidilmemesine, ancak gerek içtüzük tâdili, gerekse seçim kanunu tâdilatı geldiğinde Meclis içinde mücadeleye karar vermiştir.

Görülüyor ki CHP içtüzük değişikliği ve seçim kanunu değişiklikleri konusunda canını dişine takıp mücadele etmeye pek istekli görünmemektedir.

Bu da aylarca önce çıkan, CHP nin Seçim Kanunu değişikliğine ses çıkarmıyacağı rivayetlerini doğrulamaktadır.

Milli Bakiye ve İçtüzük Değişikliği

Adalet Partisi milli bakiyeli seçim sistemini değiştirmek istiyor. Nedeni de milli bakiyesiz bir seçim sisteminin kendi işine gelmesi. Gerçekten 1965 seçimleri milli bakiyesiz olarak yapılsaydı Adalet Partisi 288 milletvekili çıkaracaktı. Bu tabii sadece matematik verilere göre yapılan bir hesap. Oysa hesaba katılması gereken diğer bazı etkenler de, milli bakiye sistemi dolayısiyle en çok AP, sonra da CHP aleyhine işlemiştir. Örneğin küçük partiler, milli bakiyeden umud olmasa seçime bu ölçüde asılamazlar belki aday da bulamazlardı bazı yerlerde. Bu gibi etkenler de hesaba katılınca AP nin, 1965 te milli bakiye olmasaydı, belki de üçte iki çoğunluğa yaklaşacağı, bunu sağlayabileceği bir ihtimâldi. AP bunun için milli bakiyeyi değiştirmek ister. Çünkü AP nin bugünkü Anayasa düzeni var oldukça iktidar önem-

li değildir. Ne kadar milletvekili elde etse Anayasayı değiştiren çoğunluğa ulaşmadıkça iktidarda kalması tam bir anlam taşımıyor. Çünkü AP Anayasa dışı bir takım niyet ve icraat peşindedir. Bu Anayasa düzenini en zayıf olduğu yerden oy mekanizmasıyla parçalayıp dağıtma peşinde.

Muhalefet geçen defa Anayasa'nın 89 uncu maddesini kullanarak, Seçim Kanunu tâdilini önlemiştir. Bu maddeye göre, verilen gensoru önergeleri her şeyden önce görüşülerek karara bağlanır. AP şimdi bu zorunluğu kaldırmak istiyor. İçtüzük değişikliğiyle AP, özel toplantılar yaparak Millet Meclisinden istediği seçim kanununu geçireceğini hesaplıyor.

Muhalefetin buna karşı davranışı önemli. CHP şiddetli muhalefet yapmakla beraber, engellemeye girişmekle girişmemek arasında önce tereddütler geçirdi. Ama Genel Sekreter Ecevit'in şiddetli muhalefetine rağmen CHP nin kararı engelleme aleyhine olacağa benzer. TİP ise sert bir engelleme kararı lehinde ve bunun uygulamasına geçmiş durumda.

Sonucun ne olacağı bilinemez. Sadece geçen yıllarda yapılan sert engelleme çalışmalarının muihalefet aleyhine sonuç verdiği su götürmez. Yüzlerce sahifelik önergeler AP sözcülerinin çabalarıyla halka son derece antipatik görünmüştür. Bunun sonucu olarak AP oyları artmış, CHP ve diğer parti oyları azalmıştı. TİP de özellikle İstanbul ve Ankara'da önemli sayıda oy kaybetmişti. AP bu taktiği yine uygulama niyetinde görünüyor. Engelleme ile istediği kanunları çıkaramasa bile, muhalefeti yıpratacağı kanısındadır. Başbakan Demirel'in bu konudaki beyanları bunu anlatıyor.

AP bu seçim kanunları ile üçte iki çoğunluk sağlayabilir mi? Bu belki Millet Meclisinde mümkündür. Ama 20 Tabii Senatör ile 15 kontenjan Senatörünün bulunduğu Senato'da buna imkân bulunamaz. Diğer taraftan içtüzüğü Anayasa'ya aykırı olarak değiştirdikten sonra çıkarılacak kanunları Anayasa Mahkemesinin olumlu karşılayacağını kimse iddia edemez. Bu nedenlerle TİP in engelleme taktiğini kısa süreli değerlemelere bile uygun bulmuyoruz.

Konunun uzun zaman açısı içinde değerlendirilmesi de ilerdeki sayılarımızda yapılacaktır.

1965 seçim sonuçlarıyla milli bakiye olmasa meydana gelecek sonuçların karşılaştırmalı tablosu

Parti	Çıkardığı Milletvekili	Milli Bakiyesiz alacağı sonuç
A.P.	240	288
C.H.P.	134	144
M.P.	31	10
Y.T.P.	19	6
T.İ.P.	15	2
C.K.M.P.	11	—
	450	450

1966 Senato seçimlerinde mill bakiyeli ve milli bakiyesiz sonuç

Parti	Milli Bakiyeli sonuç	Milli Bakiyesiz sonuç
A.P.	34	37
C.H.P.	12	13
C.K.M.P.	1	—
M.P.	1	—
T.İ.P.	1	—
Y.T.P.	1	—
	50	50

İşçilerin Kıdem Tazminatı Üzerine Oyunlar

Demirel hükümetinin özel sektörden yana açık tutumu işsizlik sigortası kanun tasarısında yeniden boy gösterdi. İşçilerimizin en önemli dertlerinden biri olan işsizlik sigortası sözüm ona ele alınmıştır. Tasarıya göre, işverenlerin işten çıkarılan işçilere ödemekle yükümlü oldukları kıdem tazminatları kaldırılarak, bunun yerine işsizlik sigortasından yararlanma imkânı verilecektir. Bu da «kasti ve suç sayılan bir hareketi ve hüsnüniyet kurallarına uymayan dayranışları yüzünden işsiz kalmamış ise mümkün olabilecektir. Bu demektir ki, işverenler, artık, işçileri daha kolaylıkla işten atabileceklerdir. Buna mukabil işçiler, uzun senelerin emeğine karşılık alabilecekleri ufak bir tazminattan mahrum kalacaklar, eğer, işveren insaflı davranır işten çıkarma gerekçesinde işçinin kasti ve kötü niyeti yoktur derse, kısa süreli cüz'i bir işsizlik sigortasından yararlanabileceklerdir. Üstelik bu mekanizmanın işleyebilmesi için işçilerden yüz de 1,5 prim kesilecektir.

İşin ilginç bir yanı da, memleketi bir sömürge durumuna düşüren bütün önemli anlaşma ve kanunlar gibi bu tasarı da bir Amerikalı uzman tarafından hazırlanan rapora dayanılarak yapılmıştır. Bu zat, ABD çalışma bakanlığı müşaviridir. Raporda şöyle denmektedir: «...... kıdem tazminatlarının mali sonuçları önemli karışıklıklar arzetmekte ve işverenlere malum olmayan ağır bir mali külfet yüklemektedir.

Ekonomik duraklama zamanlarında (kısa bir süre için de olsa) hammaddelerin yetersizliği işveren için yıkıcı olabilir. Bu nevi duraklamalar, çok sayıda işçi istihdamını gerektiren yeni bir teşebbüsün kurulmasında işvereni bu teşebbüsünden geri çevirebilecektir.

İşsizlik kanunu gereğince, işçiye ödenek ödenmeye başlandığı tarihten itibaren, işveren adına tahakkuk edecek olan kıdem tazminatı sorumluluğunun ortadan kalkmasını tavsiye ederiz.»

Bu rapor, tasarının açık gerekçesidir. İşveren gerektiği zaman, daha rahat ve mali bir külfete katlanmadan işçileri sokağa atabilsin denmektedir. Bizce tasarının en önemli yanı işçi sınıfının örgütlenme ve mücadele bilincini köreltmeye yönelen bir tedbir oluşudur. İşveren karşısında örgütlenmeye ve direnmeye çalışan işçilerin ufak da olsa bir teminatı, işten çıkarıldıkları takdirde alacakları kıdem tazminatıdır. Oynanmak istenen oyun, o kadar açık ve kabadır ki Türk—İş dahil bütün sendikaları şiddetle karşı koymaya mecbur etmiştir. Tepkinin sert olacağını anlıyna çalışma bakanı, bu defa «kıdem tazminatı hakkında henüz karar vermiş değilim» demek zorunda kalmıştır.

Öyle sanırız ki, AP iktidarı, bu tasarıyı bu şekliyle kabul ettiremiyecek eğer ısrar ederse, işçi sınıfı içinde geniş tepkiler yaratacak, işçiler kimin kimden yana olduğunu daha kolay ve açık bir şekilde anlıyacaktır.

Egeli Tütün Ekicileri AP yi Boykot Etti

Ege tütün ekicisinin yakınmalarına kulaklarını tıkayan AP iktidar çevreleri muhalefet tarafından yapılan açıklamaları da geçiştirmiştir.

Hylen Ege bölgesinde tütün piyasası açılmamıştır. Ekici elindeki tütünü yok pahasına satmaktadır. Egeliler tarafından Akhisar'da düzenlenenaçık oturuma AP temsilci göndermemiştir.

Devrimci öğrenci kuruluşları tarafından Ege bölgesinde tütün üstüne oynanan oyun kamu oyuna şu bildiri ile duyurulmaktadır:

ÇİLEKEŞ TÜTÜN EKICISİİ:

Yıl oniki ay, geceli gündüzlü çalıştın. Tütününü yetiştirdin. Şubat ayı başında satmaya başlayacaksın. Bir yıllık emeğinin değerlendirilmesini bekliyorsun.

Tütünün gerçek değerini bulursa biriken borçlarını ödeyeceksin. Evine, çoluğuna çocuğuna yiyecek, giyecek alacaksın. Birazcık olsun sıkıntıdan kurtulacaksın. Yüzün gülecek.

Soğuk sıcak demeden çalışan sensin. Tütünü yetiştiren sensin. Herşeyi kıymetli yapan senin nasırlı ellerindir. Senin alın terindir. Buna karşılık geçen yıllarda tütününe gerçek değerini verdiler mi? Bu yıl da mahsulün ucuza giderse borçlarını kapatabilecek misin? Gene tüccarlar tütününü elinden ucuza alıp, devlete, gâvurlara kârla satarlarsa ihtiyaçlarını alabilecek misin?

Tetik bulun. Bu yıl gene tütününü elinden ucuza almak istiyorlar. Seni yine borçlu, seni yine perişan bırakmak istiyorlar. Kendini bildin bileli çektiğin sıkıntıdan kurtulmanı istemiyorlar.

Kim bunlar? Bunlar ağalardır; senin emeğini senin paranla sömürenlerdir.

ÇİLEKEŞ TÜTÜN EKİCISI!

Sen çalışıp, çabalayıp karnını zor doyururken, senin tütününü ucuza kapatıp devlere satanlar gâvurlara satanlar senin sırtından yüz binleri milyonları vuruyorlar. Ne iş yapar bu adamlar? Hiç.. Sen çalışırsın onlar kazanırlar.

Emekçi... Gerçek halk sensin... Hak senindir. Para ağalarına kendini sömürtme. Kazıklatma. Onlar yüzüne gülüp senin sırtından zengin oluyorlar. Sonra da gâvur içkileri içerken «kazıkladık» diyorlar.

Sen hep böyle başkalarını mı besleyeceksin?

Ekici 3.000 lira kazanır. İhracatçı 3 milyon kazanır.

1,5 milyon lira kazanan tüccar 27 lira vergi öder. Ekiciye ortalama 531 lira kredi düşer. Tüccara 6 milyon kredi.

Devlet neden önüne geçmiyor bu soygunun? Tekel neden değerini vermiyor tütünün?

Bu bir halk kavgasıdır... Emekçi halktan olanlar haklarını haramzadelere çiğnetmeli mi? Hep böyle uyumalı mı? Hak yerini ne zaman bulacak?

Manisa Yüksek Öğrenim Kültür ve Tanıtma Derneği
Akhisar Üniversiteli Gençler Kültür kültesi Öğrenci Derneği
Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Öğrenci Derneği
Akhisar Üniversiteil Gençler Kültür Cemiyeti
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Talebe Cemiyeti.

FAŞİST SALDIRILAR ARTTI

A.P. İktidarı bunu müsamaha ile karşılarsa, devrimci gençliğin karşılığının çok sert olacağı anlaşılmaktadır

Son günlerde bilinen çevrelerce beslenen ve desteklenen Faşistler, kaba kuvvet gösterilerine hız vermiş bulunmaktadırlar. Gittikçe daha örgütlü ve plânlı bir biçimde saldırıya geçen bu kara güçlerin, yaşmakta olduğumuz biçimsel demokrasiyi de ortadan kaldırmak amacını taşıdıkları anlaşılıyor. Fakat böyle bir çabanın yani biçimsel demokrasiyi de kaba kuvvetle ortadan kaldırma çabasının sonucunda kimin zararlı, kimin âkrlı çıkacağı pek belli değildir.

Nitekim Faşist özentili bir gurup genç, sabote etmek istedikleri Doğu gecesinde fena halde dayak yemişler ve ancak polisler tarafından kurtarılabilmişlerdir.

Buna rağmen «Doğu Gecesi» olayları, Ankara'daki «Proleter» olayı, İktisat Fakültesi Gecesi olayı plânlı saldırı hareketleri olması yönünden ilerici güçlerin üzerinde titizlikle durmasını gerektirmektedir.

Fikir kulüpleri Federasyonu İstanbul sekreterliğinin 25 Ocak Perşembe akşamı düzenlediği Doğu gecesindeki olaylar, saat 22 sularında bir folklor ekibinin gösterisi sırasında başlamıştır.

Daha önce salona girmiş bulnan M.T.T.B. li ve ayni zamanda CKMP'li gençler ellerindeki amonyak ve asit dolu şişeleri salona ve tribünlere atmaya başlamışlardır. Yere düşünce kırılan şişelerden kesif ve boğucu dumanlar yükselmiş ve salonu kaplamıştır. Spor Sergi Sarayını çepeçevre saran tribünlerin muhtelif yerlerinde aynı anda başlıyan hareket plânlı bir sabotaj karşısında kalındığını göstermiştir. İlk şaşkınlık anı geçtikten sonra toplanan devrimci gençler ve işçiler sabotörlerin başı olduğu anlaşılan Nurettin İspir ve arkadaşlarını bulmuşlar ve tartışmaya başlamışlardır. Tartışmanın bir yerinde yanlarında getirdikleri tahta coplarla saldırıya yeltenen Faşistler devrimcilerin sert mukabelesiyle karşılaşmışlar ve herhalde tahminlerinin aksine fena halde hırpalanmışlardır. Bu esnada Nurettin İspir 7,65 kalibrelik Beratta silâhını çekmiş ve üç el ateş etmiştir. Silâhtan çıkan kurşunlardan biri, bir genci topuğundan yaralamışsa da gençler Nurettin İspir'in tabancasını yere düşürtmüşlerdir.

Olay yerindeki toplum polisi saldırganları güçhalle kurtarmış bu arada yerde buldukları tabanca için «oyuncak tabancadır» diye zabıt tutmak istemişlerdir. Ancak sosyalist gençlerin yerde buldukları boş kovanlar polisin bu işgüzarlığını önlemiştir.

Olaydan sonra F.K.F. yöneticileri ilgili makamlara başvurmuşlardır. F.K.F. yayınladığı bildiride:

— «Biz, bu olayların önemli kararların alınacağı 1968 yılında bazı çevreler tarafından özellikle düzenlendiği inancındayız. Ankara'da alanda gazete satan arkadaşlarımıza saldıranlar İstanbul'da İktisat Fakültesi gecesi ve Doğu Gecesini basanların bu noktada duracaklarından söz etmek, büyük bir yanlıştır.

Buna karşı bütün devrimci güçlerin birleşerek haklarını sonuna kadar korumaları gerekmektedir.

Yarının güçlü Türkiye'si, bu saldırıları engelliyerek eşitliğe yönelen düzeni kuracak Türk halkınındır.» demektedir. Olaylar için İ.T.Ü.T.B. de bir bildiri yayınlamıştır.

Ankara'daki Faşist saldırı ise bir gurup sosyalist gencin «Proleter» gazetesini Kızılay Meydanında sattıkları sırada olmuştur. Sosyalist gençlerin yanına gelen Faşistler, Millî Hareket adındaki dergilerini satmak bahanesiyle söz atmaya başlamışlar daha sonrada saldırıya geçmişlerdir. Aynı olayın devamı daha sonra Adliye'de devrimci gençliğin Faşistler tarafından dövülmesi ve bunu takiben okullarına gitmekte olan bir gurup sosyalist öğrencinin bulunduğu bir minibüse 150 — 200 kişinin saldırması şeklinde görülmüştür.

Olaylar ülkemizin hızla tehlikeli bir yola sürüklendiğini göstermektedir. Faşist saldırılar böyle devam eder ve A.P. iktidarı bunu müsamaha ile karşılarsa, devrimci gençliğin karşılığının çok sert olacağı anlaşılmaktadır.

Singer Grevi Bitti

31 Temmuz 1967 den beri devam etmekte olan Singer grevi 26 ocak 1968 günü sona ermiştir.

190 gün müddetle ümitsiz fakat cesaretle yürütülen bir mücadele işçiden yana olduğunu iddia eden çevrelerin genel ilgisizliği karşısında başarıya ulaşamamış ve işçiler kaderleriyle başbaşa kalmışlardır. Esasen, Singer Kumpanyası yöneticilerinin de istediği budur.

Singer Grevi, küçük çapta olmasına rağmen, işçi - yabancı sermaye ilişkilerinin yeni bir döneme girmekte olduğunu göstermiştir. Zira işçiler, grev boyunca, Singer Kumpanyasını yalnızca bir işveren olarak değil, aynı zamanda bir Amerikan şirketi olarak görmüşler ve böyle duyurmaya çalışmışlardır.

Grevin ikinci önemli özelliği ise, Emperyalizme karşı olduğunu söyleyen çevrelerin henüz bir grevi desteklemek ve yön vermek gücünden yoksun olduklarını ortaya koymasıdır.

Grev boyunca işçiler karşılarında emperyalizmin dev gücünü görmüşler yanlarında ise 1—2 sendika ile ilerici gençlik kuruluşlarından başka kimseyi bulamamışlardır.

Singer grevinin yenilgiyle bitmesi günlük gazetelerde küçük haberlerle geçiştirilmiştir. Bu mücadelenin zaten peşini bırakmış olan «işçiden yana çevrelerin» ise, konuyla ilgilenecekleri düşünülemez.

Ne var ki, antiemperyalist mücadelenin seçim ve kongre nutuklarından, eylem alanına taşması ve kongre nutuklarından, eylem alanına taşması zorunluluğu, her geçen gün biraz daha ortaya çıkmaktadır.

Amerikan Ekonomisi Dar Boğazda

Amerika'nın emperyalist yayılma ve savaşa dayanan ekonomisi büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunuyor. Savaş ve Amerikan ekonomisinin ayrılmaz parçası olan diğer enflâsyoncu baskılarla Amerikan ekonomisi eski genişleyici ve refah saçıcı niteliklerini kaybetmeye başlamıştır. 1950 den bu yana Amerikan dış ödemeleri açıklarının toplamı 37,5 milyar doları bulmuştur. Ama asıl 1967 nin sonunda dış ödemeler açığı dayanılmaz bir tempoda devam etme eğilimindedir. Bu durumda Amerikan hükûmeti tarafından alınan tedbirler basına sızmıştır. Verilen haberlere göre:

1 — Amerikan kumpanyalarının dışarıya yaptıkları yatırımlar yılda 1 milyar dolar kısılacaktır.

2 — Amerikan bankalarının ve mali kurumlarının dışarıya borç olarak verdiği paralar yılda yarım milyar dolar azaltılacaktır. Bankalar buna yanaşmazsa Merkez Bankası gerekli tedbirlerle kendilerini bu uygulamaya zorlayacaktır.

3 — Amerikan turistlerinin dış harcamaları çeşitli tedbirlerle 500 milyon dolar azaltılacaktır.

4 — Amerikan Hükûmetinin dış harcamaları 500 milyon dolar kısılacaktır.

5 — Avrupa hükûmetlerinin Amerikan mallarına koyduğu ithâl kısıntılarının kaldırılmasına çalışılacaktır.

Bu tedbirlerle az gelişmiş ülkelere Amerikan sızmaları azalmıyacak mıdır? Bu da düşünülmüş, alınan tedbirlerin sadece Batı Avrupa'yı etkileyecek tarzda ayarlanacağı belli olmuştur.

Bu tedbirler doları kurtarabilecek midir? Zannetmiyoruz. Amerikan «U. S. News And World Report» dergisi bile, bu kısa yönlü ve süreli tedbirlerin geçerliliğinden şüpheye düşmüştür.

İran Gençlerinin Bildirisi

20 Ocak gününü Milli Kurtulcş günü olarak ilân eden, yurt dışındaki İran gençliği bu günde bildiriler yayınlıyarak Şah rejimini suçlamışlardır. Türkiye'deki İran'lı gençliğin yayınladığı bildiride CIA ve Şah suçlanmakta, devrimci İran gençliğinin emperyalizm ve onun içerdeki işbirlikçilerine karşı mücadele edecekleri ilân edilerek, Türk devrimcileri ile emperyalizme karşı savaşta beraber olduklarını belirtmektedirler. İntihar ettiği bildirilen Tahti'nin intiharına inanmadıklarını da belirten bildiri şöyledir :

AZİZ İLERICI ARKADAŞ:

20 Ocak Günü biz ilerici İran gençleri için bir kurtuluş savaşının başlangıcıdır. Türkiye'deki kardeşlerimize ve bütün Dünyaya ilân ederiz.

Bugün vatansever genç ilerici İranlı Üniversite bahçesine paraşütçü birlikleri sına karşı, rejimine karşı gelmişlerdir. Bu direniş, İran'ın taçlı diktatörü ve dolayısiyle Amerika casusluk teşkilâtı olan CIA tarafından korkunç bir şekilde bastırılmıştır. Polis Üniversiteyi kuşatmış Ünifersite bahçesine paraşütçü birlikleri indirerek İran'ın fakir çocukları olan asker ve polisleriyle, onları bu fakirlikten kurtarmak için mücadele eden Üniversite öğrencileri karşı karşıya getirilmiş kardeş kardeşe vurdurturulmuştur.

Aziz İlerici Arkadaş,

İran'ın taçlı Diktatörünün ve Amerika'nın bu zulüm hareketleri son bulmamış ve Şahın polisi geçenlerde diktatörlük düzeninin karşısına bir kaya gibi dikilen gerçek halk çocuğu güreşçi Tahti'nin bir otel odasında intihar ettiğini bildirmiştir. Biz buna inanmıyoruz. Çünkü hayatının her anında terör hükûmetine karşı çıkan bu mert insan, kendini öldürecek kadar korkak olamaz.

İran Şahı ister babasının yolundan gidip Mirzade Eşki ve Faruhi Yazdi gibi halk şairlerinin ağızlarını dikerek öldürsün, ister Üniversiteye polis ve askerlerini indirsin, ilerici İran gençleri ve Emekçileri İran'da demokratik bir düzen kuruncaya kadar mücadele edecekler ve başaracaklardır.

Halk açlıktan ölürken, 6 milyar lira taç giyme töreni düzenleyen İran'ın taçlı diktatörü bunu böyle bilmelidir. Çünkü: Dâvamız bütün geri bırakılmış ülkelerin dâvasıdır.

Çünkü: Savaşımız kurtuluş savaşıdır. Zafer bizimdir.

Yurt Dışındaki İşçilerimiz Örgütleniyor

Almanya'da bulunan Türk işçileri ve Devrimci Yüksek Tahsil Gençliği Türk Toplumcular Ocağı (TTO) adında bir örgüt kurmuşlardır. Örgüt tüzüğünün başlangıcı şöyledir:

«Türk toplumunun üyeleri olarak; Emeğin en yüksek değer olduğu inancıyla; insanın insanı sömürmesine ve ezmesine imkân vermeyen, insan hak ve hürriyetlerine dayanan, demokratik ve barışçı bir yurt ve dünya düzeninin gerçekleşmesi için yapılan mücadeleye;

TÜRK TOPLUMCULAR OCAĞI'nı kurarak katılıyoruz.»

TTO nın çalışma programını iki bölüme ayırmıştır:

Dernek içi çalışmalarında üyelerin bilimsel sosyalizm konusunda eğitimini sağlayacağı, üyelerin yurt ve dünya olayları hakkında bilgi sahibi kılacağını bildirmektedir.

Dış çalışmalar bölümünde ise, Türk işçi sınıfının, sınıf bilincine ulaşması, aydın işçi birliğinin sağlanması konusunda çaba gösterileceği belirtilmektedir.

Ocak ayrıca Almanya'daki işçilerin problemlerine yardımcı olmak üzere bir Danışma — Tercüme Bürosu kurmuştur.

Türkiye'deki sosyalist hareketle de yakın ilişkiler kuracağını belirten örgüt gün geçtikçe gelişmekte ve Türkiye'deki devrimci aydın ve örgütlerce desteklenmektedir.

Hatırlanacağı üzere, dergimiz geçen sayılarında İsveç'teki işçilerimizin de böyle bir dernek kurduğunr okuyucularına müjdelemişti. Yurt içinde ve dışında işçi sınıfının örgütlenmesi ve bilinçlenmesi yolunda, Türk solu üstüne düşeni yapmaktan geri durmayacaktır.

Başbakan ve Cılız Muhalefet

Başbakan Demirel Filipin usulü demokrasinin Başbakanı haline gelmek yolundadır. Bu demokrasi de, bilindiği gibi halkın emekçi temsilcileri ya da emekten yana partiler yoktur. Hepsi tutucu ve düzenden yana siyasal partiler bir demokrasi gösterisi içinde Amerika'nın koltuğunda halkın karşısına çıkarlar ve ya o, ya da öteki iktidara gelir. Ekonomi, savunma, dış politika Amerikan kumandanları ya da bizzat Amerikan hükûmetinin temsilcileri tarafından empoze edilir. Demirel belki bilgi ve kültürü elverişli olmadığı için bu yola nasıl gidildiğinin farkında değildir, belki de biliyor ve bilinçli bir politikayı izleyip, uyguluyor. Bu politika bir dışarıya bağlı özel sektör yetiştirilip, onun üstüne Amerikan tekellerinin kontrolü konularak yapılır. Sol muhalefet demokratik alan dışına itilerek Amerikan sızışına karşı gözler bağlanır. Geri akımlara (İrtica) ve geri düzenlere (Ağaç toprak düzeni) yol ve imkân tanınır.

Türkiye'de tutulan yol budur. Başbakan bir yandan en ilerici toplum unsurları olan öğretmen ve öğrenci kuruluşlarını parçalayıp dağıtma politikasına ısrarla sarılmıştır. Öte yandan geri akımlar Bakanlıklar ve Meclislerin ortasına çöreklenmiştir. Dine dayalı bir düzen kurulma yolundaki akımın temsilcileri hâkim yerlere geçmiştir. İnönü'nün demecinde belirtildiğine göre Ordu'nun devrimci niteliği üzerinde de bazı yıpratıcı çalışmalar var. Bunları tam kapsamıyla bilmiyoruz. Çünkü Ordu niteliği gereği kapalı bir örgüttür. Ama eski bir asker olan İnönü, ciddî ve vahim bir durum olmasa Ordu konusunu ağzına almayacak kadar bu konuda hassastır. Demirel'in demeci bu gidişin devam edeceğini gösteriyor. Demirel halk oyuna dayanarak her şeyi yapacağını sanıyor. İrtica konusunda ise «Madem İnönü halka inanıyor, halk irticaı iktidara getirmez, bunu neden kabul etmez» anlamında konuşuyor. Oysa Anayasa lâik devleti, halk oyuna dayanılsak bile değiştirilemez ilke olarak tesbit etmiştir. Hattâ halk oyu yoluyla bu esasın tahribini önlemek üzere Anayasa kurumlarını, onun üzerinde de «uyanık bekçileri» koymuştur.

Demirel Anayasa'yı en zayıf tarafından, genel oy mekanizmasından zorlamaya çalışıyor. Genel oy yoluyla üçte iki çoğunluğu Senato'da elde etmek zordur. Bu nedenle direkt bir Anayasa değişikliği belki yakın bir gelecekte beklenemez. Ama genel oy yoluyla yapılan gövde gösterileri ve daha etkin hale getirilen gerici akımlarla, üzerinde her türlü baskılar yapılan ilerici güçler sindirilebilir. Bu hava ile daha uzun bir süre içinde de Senato'da üçte iki çoğunluk sağlanıp fiilen tahrib olunan Anayasa nizamına, hukukî bir kisve giydirilebilir. Demirel'in taktiği budur. Bu taktiği doğrusu büyük bir soğukkanlılıkla uygulamaktadır. Muhalefet parlâmenter savaşla birlikte iktidara ve gerici güçlere karşı devrimci ve uyanık güçleri ve halkı uyandırma yoluna önem vermedikçe, yâni emperyalizm ve geri akımlara uğraşmayı parlâmento içinde bırakıp, halkı bilinçlendirme ve örgütleme yolunu ikinci plâna attıkça kazanan daima Demirel olacaktır.

Demirel'in ikinci olarak önem verdiği, bir kalkınma havası içinde bulunulduğunu halka ve basına yaymasıdır. Burada doğrusu oldukça şanslıdır. 1962 — 1967 yılları arası Türkiye'nin millî gelirinin en çok arttığı 6 yıldır. Bunda iyi hava koşulları kadar, kapitalist düzenin dış yardımlar ve akıllarla daha etkili bir şekilde yürütülmesinin büyük bir payı vardır. Kapitalizm bazı dış ödeme güçlüklerine rağmen son altı yılda Türkiye'de altın bir dönem yaşamıştır. Ama bunun ne bahasına olduğunun hesabı sorulmalıdır. Kilit sanayi dallarımız yabancıların eline düşmüştür. Tefeci bir grup, dış sermayeyle elele verip tütün, fındık ekicisine dünyayı dar etmiştir. Ekonomimiz tamamen dış kredilere bağlı hale gelmiştir. Devletin bütün imkânları pahalı sanayi mamûlleri imal eden bir azınlık lehine harcanıyor. Emekçi Türk halkı kalkınmadan hemen hiç payını almıyor. Demirel, personel zamlarını, en az geçim indirimlerini uzun uzun anlatıyor, ama küçük çiftçiden, işsizden, maden, demiryolu işçisinden onun kalkınmadan ne pay aldığından hiç söz açmıyor. Plânlamanın gelir dağılım raporunu unutmuş görünüyor.

Muhalefetin asgarî bir müşterekte olsun mutabık kalamayışı ve bu yüzden etkili olamayışı Demirel'e demokratik alanda gayet rahat bir ortam hazırlamaktadır.

Casus Gemisi ve Amerika Nükleer Tehtidi

Salı gecesi Kuzey Kore devriyelerinin «Pueblo» adlı Amerikan casus gemisine el koymaları ile başlıyan kriz bütün dünyada büyük heyecan yarattı.

Kuzey Kore Ajanısna göre, 83 kişilik müretebatıyla yakalanan casus gemisi süvarisi, casusluk amacıyla Kore karasularına girdiklerini itiraf etmiştir. Washington bu idiayı reddetmiştir. Dünya basınında yüzen elektronik beyin olarak adlandırılan casus gemisinin en azından Kuzey Kore karasuları sınırında seyrettiği anlaşılmaktadır. A.B.D. Savunma Bakanlığı yetkilileri «Pueblo» casus gemisindeki çok gizli cihazların gemiye elkonmadan imha edildiğini bildirmiştir. İmha emri telsizle bildirilmiştir.

Amerika'nın nükleer güçle donatılmış deniz ve hava kuvvetlerini olay yerine yöneltmesi gerginliği arttırmış, bütün dünyada bir harp hazırlığı havası estirmiştir. Batılı yorumcular Amerikan hükûmetini serinkanlılığa dâvet etmişler, Sovyet ve Çin yayın organları Washington'u harp tahrikçiliğiyle suçlamışlardır. Kuzey Kore tebliği çok sert olmuştur.

Şu anda Washington bir adım geri atarak Güvenlik Konseyini toplantıya çağırmış ve nükleer uçak gemisi Enterprise'in rotasını değiştirmiştir. Bu, buhranı hafifletmiştir. Fakat nükleer gücü bir tehdit olarak kullanan Amerika'nın tutumu dikkatle izlenmektedir. Bu tür olaylar, nükeler silâhlarla donatılmış Amerikan üsleri barındıran bizim gibi ülkeler için büyük kaygı kaynağıdır.

Türk Eğitiminde Emperyalist Etkiler

Doç. Dr. Osman N. KOÇTÜRK Beslenme Uzmanı.

TÜRK EGİTİMİNDE

Türkiye'de cereyan etmekte olan olayları, amaç ve sonuçları ile birlikte tam olarak anlayıp kavrayabilmek için, bazı temel anlamları basitleştirerek öğrenmemiz gerekiyor. Geri ülkeleri sömürge haline getirip, yeraltı ve toprak üstü kaynaklarına el koyarak istismarı yeterli görmeyen emperyalistler, artık bu ülkelerin insanlarını da bir üretim aracı gibi görmekte, onun fizik gücünden başka entellektüel gücünden de yararlanmaya çalışmaktadırlar.

İnsanları köle haline getirerek, kol gücünden yararlanma, boğazı tokluğuna çalıştırma, eski çağlarda çok uygulanmış ve çağımıza kadar sürdürülmüş bir sömürme şekli olmakla beraber, sömürülenin entellektüel gücünü istismar, Yeni Sömürgeciliğin, yeni usullerinden biridir. Bu sayede geri ülke bilginin çabalarını da kendine malederek, teknolojilerini hızla geliştirme imkânı bulan sömürgeci ülkeler, yarattıkları ekonomik üstünlüğü, geri ülke insanı üzerindeki korkunç baskıyı ve gayri insanî uygulamaları daha etkin bir hale getirmek için kullanmaktadırlar. Çalışmalarını yoğunlaştırdığı ihtisas alanı dışında, kültür emperyalizminin metodları ve uygulanış şekli hakkında fazla birşey bilmeyen çalışmaları ile kendi insanı için zararlı ve yabancı için yararlı olduğunu farkedemeyen geri ülkenin masum teknisyenleriyle bilim adamları, içinde bulundukları şartları çok zaman kavrayamamaktadırlar.

BAZI GERÇEKLER :

Bugün Türkiye'de sahneye konmuş olan bazı oyunları anlayıp kavrayabilmek için benzeyişlerden yararlanarak olayları basit örnekler üzerinden eleştirmek gerekecektir.

Koyundan kırkılan ham yün, tarladan toplanan ham pamuk gerçekte bir değer ifade eder. Fakat yünü veya pamuğu, bir sıra işleme tâbi tuttuktan sonra çıkrıktan geçirip kumaş haline getirebilirseniz o zaman bir birinden daha çok yarar sağlayabilir, başka deyimle daha çok kaznabilirsiniz. Çünki yün ve pamuk yıkanmış, ağartılmış, boyanmış, dokunarak belirli bir ihtiyacı karşılama bakımından daha yararlı bir hale getirilmiştir.

Tıpkı bunun gibi, insanlarının kol gücüne el koyarak emeğini sömürdüğünüz bir ülkeden, ham pamuk örneğinde olduğu gibi, sömürgeci yararına bazı çıkarlar sağlamak kabildir. Fakat sömürülen insanların bir eğitim çıkrığından geçirerek, entellektüel güçleriyle de sömürgeciye yararlı olabilecekleri bir düzeye getirmek ve onlardan bu hallerile yararlanmak çok da ha kârlı olmakta ve bu iki tip insanın hizmet değerleri arasında ham pamuk ile dokunmuş kumaş gibi bir değer farkı yaratılabilmektedir. Ancak insanın eğitilmesi ve entellektüel gücünün geliştirilerek hizmet değerinin arttırılması, pamuğun çıkrıktan geçirilmesi kadar kolay bir iş değildir. Çünkü eğitilen insan, sömürgecinin uygulamalarını amaçları ile eleştirme ve bundan kendi toplum yararına sonuçlar çıkarma yeteneği kazanacak olursa, o zaman tehlike baş gösterir. Sömürdükleri ülke insanının millî bilince ulaşmasının tehlikeli olabileceğini çok iyi bilen emperyalistler, geri ülkelerde entellektüel sömürgeciliğin tezgâhını kurarken, tekstil fabrikaları kuruyormuş gibi rahat hareket edemezler. Rafine insan yetiştirme, merserize iplik dokumaktan çok daha ince, bazı ahvalde de tehlikeli olabilecek bir uygulamadır.

Sömürgeciler eskiden beri bu basit ilişkileri ayrıntıları ile değerlendirmek ve Doğa'nın bütün nimetlerini kendi çıkarlarına uyarlı olarak kullanmak için akla gelen her çareye baş vurmuşlar ve sahibi oldukları ülkenin kaynaklarından başka, istismar ettikleri ülkelerin ham madde kaynaklarını da belirli bir ihtiyaca cevap veren maddeler üretmek, bunları kullanmak veya satmak suretiyle değerlendirmişlerdir. Hattâ insan da bir zamanlar, bazı ihtiyaçlara cevap veren bir üretim aracı gibi kullanılmış, pazarlarda tahıl gibi alınıp satılmıştı. Çok zaman kol gücünden yararlanmak için satılan ve satın alınan insan kendini, bu utanç verici durumdan kurtarmış, insan ticareti yasaklanmıştır. Köleliğin şeklen de olsa son bulmuş olması insanoğlunun kendi kendine duyduğu saygının bir barajı olarak kabul edilebilir.

«İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» nin yayınlandığı günden bu yana 20 yıl geçmiş, 1968 yılı bu hakların Dünya çapında savunulması için **«İnsan Hakları Yılı»** ilân edilmiş olmasına rağmen, bugün tek insanın değil toplumların pazarlandıkları ve başka toplumların ihtiyaçlarını gidermek için köle gibi satışa çıkarıldıklarını iddia etmek yanlış olmaz. İnsanın kol gücünden veya başka mezi yetlerinden yararlanarak, yahut sahibi olduklarını zorla veya rizasiyle elinden alarak kendi çıkarı için kullanmak, sömürgecilerin terkedemedikleri bir alışkanlıktır. Fazla olarak emperyalistler, tehlikeli olabileceği için bugüne kadar emniyetle kullanmadıkları yeni usulleri geliştirmek suretiyle sömürdükleri insanın entellektüel kişiliğine de el atmış ve onu bu yoldan da istismara başlamış bulunuyorlar.

XX nci asrın ikinci yarısında, eski çağın sömürgecileri görüntülerini ve davranışlarını değiştirmiş kişiler olarak karşımıza çıkıyorlar. Bugün eski çağın, başka toplumları, savaşlar ve silâhlı çatışmalar ile dize getirerek, esir aldıkları insanları kendi ülkelerinin imarı için kıyasıya çalıştıran klâsik sömürgecileri yerine, ekonomik savaşın ilmi metodlarını uygulayarak dize getirdikleri toplumları, üniversitelere doldurup kendi hesabına hizmete sokan, güler yüzlü, fakat dedelerine nazaran daha hunhar yeni sömürgeciler ile karşı karşıyayız. Bunlar sömürdükleri ülke insanının kol gücü ile yetinmemekte ve onları eğitim tezgâhlarından geçirerek, üretim yeteneğini arttırdıktan sonra hizmetlerine sokmaktadırlar. Sömürülen ve genel olarak kol gücü ile hizmete sokularak emperyaliste yarar sağlayan insanların bir kısmının, entellektüel gücü ile de sömürgeciye yardımcı olması onun gelirinin hızla artmasına sebep olmaktadır. Geri ülkelerde uygulamaya çalışan yeni eğitim sistemleri bu basit açıklamanın ışığı altında değerlendirilecek olursa gerçeği görmek zor olmayacaktır. Emperyalistler, bir ülkeyi sömürmeye niyet ettikleri takdirde, onun yeraltı ve toprak üstü varlıkları gibi, insanlarına da sahip çıkmakta ve çıkarları için köle olarak kullanmayı ihmal etmemektedirler.

Dünya savaşından sonra, bir insanı başka bir insana köle etmek, onun kol gücünden başka kafa gücünden de çıkarları için yararlanmak amaciyle bilimsel metodlar geliştirilmiştir. Hattâ sömürgeciler bilimin verilerinden operasyonları sömürülecek ülkenin insanına bir yardım, insancıl amaçlarla gerçekleştirilmeye çalışılan dostça teşebbüsler gibi göstermeyi de başarmışlardır. Sömürgediler geri ülkelere artık silâhları ve askerleriyle gelip, kışlalara ve garnizonlara yerleşmiyorlar. Neo-emperyalizmin en etkin silâhı propaganda, askerleri de uzmanlar ve barış gönüllüleri gibi munis ve insancıl yaratıklardır. Onlar kışla ve garnizonlardan çok üniversiteleri işgal etmeye ve kontrolları altına almaya çabalıyorlar. Üniversiteler birer kültür üssü su ülkenin bütün doğal kaynakları ile birlikte insanlarının kol hatta kafa gücüne sahip çıkmak ve toplumu bütün yönleriyle sömürmek mümkün olabilmektedir.

DÜZEN KURMAK :

Yeknazarda, Türkiye'de Dünya'ya gelen tüm çocukların yedi yaşına bastıktan sonra okula gitmeleri, gittikten sonra çalışıp çalışmamaları, ilkokulu bitirip bitirmemeleri sömürgecileri şu veya bu şekilde ilgilendirmemesi gereken bir olaydır.

Bu çocuklar ilkokuldan sonra lise ve daha sonra da üniversiteyi ikmal eder, kol ve kafa güçlerini seferber ederek, ülkeyi hızla kalkındıracak ve güçleri ile kaynaklarına sahip çıkıp, Dünya pazarlarında sömürgeciler ile rekabete başlarlarsa, bu gelişmenin iç ve dış çıkar gurupları memnun bırakmaması tabiidir.

İthalât ve ihracat işlerinden milyonlar kazanan iç çıkar grupları ile, Türkiye'den ucuza aldıkları ham maddeyi işledikten sonra pahalıya satarak yorulmadan yaşayabilen dış çıkar grupları, kendilerini de çalışmaya zorlayabilecek bir ekonomik düzenin güç kazanmasından haklı olarak korkarlar. Bu takdirde genç kuşakları bu tip gelişmeye yöneten eğitim faaliyetinin bir noktada baltalanması gerekecektir.

Eğer Türkiye'de Dünya'ya gelen çocuklar, ilkokulu, liseyi ve bunun ardından üniversiteyi ikmal eder de, bunların büyük bir çoğunluğu kol ve kafa gücü ile emperyalistin hizmetine girer ve bunda kişisel çıkarları açısından bir sakınca görmeyecek kadar şartlandırılabilirse, o zaman bu tarz eğitimi engellemek şöyle dursun, desteklemek sömürgeci için bir görev haline gelmektedir. Bu takdirde emperyalist, bu çocukların yalnız eğitilmesi değil, beslenmesi barınması, dinlenmesi ve eylenmesine bile yardımcı olmakta, sütünü sağacağı koyunları en iyi mer'ada otlatmak istiyen çoban psikolojisi içinde geri topluma yardım etmektedir. Emperyalist bu insanların kol ve kafa gücü ile ona hizmet etmelerini, işlerinden başka birşey düşünmemelerini ibadet etmelerini, şarkı söylemelerini ve mutlu olmalarını gerçekten arzu eder. Sömürgeciyi kızdıran tek şey bu insanların düşünmeleri ve hele toplumsal meseleleri düşünmeleridir. Bundan dolayı emperyalist ilkokuldan, üniversiteye kadar bütün eğitim çalışmalarının, düşünmekten çok üretmeye ve sömürgeci için üretmeye uyarlı bir şekilde ayarlanmasını ve böyle bir düzen kurulmasını arzular. Oysa ki, yüzyıllardır doğal kaynakları geri kalmış ülke insanı sömürgeci gibi ve yeni yeni uyanmaya başlamış olan geri kalmış ülke insanı sömkrgeci gibi düşünmemektedir.

1962 yılında UNESCO'nun tertiplediği **«Tannanerive Konferansı»**'nda **«The Development of Higher Education in Afrika»** Üçüncü Dünya milletleri emperyalistlerin pek hoşuna gitmeyecek bazı kararlar almışlardır. Millî Eğitim ile ilişkili olan karar suretinde, Afrikalı aydınlar düşüncelerini şöylece ifade ediyorlar:

— Her şeyden önce Afrika'lıların birer şahıs olarak mutluluk ve kendi kendilerine güven duymaları için, tahsilin onlara kendi toplumları ve kültürleri hakkında daha büyük bir anlayış ve takdir kazandırması, son derece önemlidir. Ekonomik kalkınma yalnız fiziki kaynakların ve insan hünerlerinin geliştirilmesi demek değildir. Bu bir ruh hali ve intibak, bir kişisel guru, şahsın içinde bulunduğu toplumun diğer fertlerinin kabiliyetlerine olan inanç ve güven demektir. Yeni milletlerde bu davranışlar, okulların çoğunluğunun faaliyetleri arasında yer almalıdır. Yüksek eğitim müesseseleri bu konuda diğerlerine örnek olmalıdır.

Pek tabii olarak böyle bir görüş, sömürgecinin işine el vermeyecektir. Onlar toplumların örf ve âdetlerine, kişiliklerine, güçlerine ve kaynaklarına sahip çıkmalarını arzu etmezler. Hattâ bu şekilde düşünen birkaç yüz aydının geri ülkede el ele verip, geri kalanları uyarması tehlikeli olabilmektedir. Türkiye'deki sermaye çevrelerinin durumlarını sürdürmek için düzenleyip, bazı yabancı akıl hocalarını konuşturdukları **«Ekonomik Gelişmeyi Hızlandıran Faktör Olarak Eğitim»** isimli seminerde bir konuşma yapan Birleşik Amerika Eğitim ve kültür işleri bakan yardımcısı, Charles Frankel, bu görüşü, Arthur Lewis isimli bir nazariyatçının ağzıyla şöyle ifade etmiştir:

— Fakir bir memlekette tahsilli insan sayısı çok azdır. Böyle bir memlekette bir iki yüz birinci sınıf aydının bulunması, kültürel, sosyal, politik ve ticarî hayatta muazzam değişiklikler meydana getirir.

İşte bütün mesele bu birkaç yüz aydını kalıplayabilmektedir. Ön teker lek nereye giderse, arka tekerleğin de onu izleyeceğini iyi bilen sömürgeciler, bundan dolayı öncelikle üniversitelere sahip çıkar ve memleketçi aydınların yetiştirmesini güçleştirerek, kendi şarkılarını söyleyecek kişilerin yaratılmasına özel bir önem verirler.

Türkiye, Afrika ülkelerinden çok daha önce uyanmış ve Atatürk devrimleri, üçüncü Dünya'nın bugünkü uyanışı için ilham kaynağı olmuştur. Bundan dolayı ülkemizdeki millî eğitim ve özellikle öğretim kesiminde gerçekleştirilmeye çalışılan ilkeler, Afrika'lı toplumların Tannanarive Konferansiyle benimsedikleri ilkelerden çok daha sarih ve ileridirler.

Bu ilkelerin neler olduğunu tanımak için halen yürürlükte olan ve Ankara, İstanbul, Ege Üniversitelerinin uymakta oldukları 4936/115 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun, üniversitelerin görevleri ile ilgili (3) üncü maddesini bilmek lâzımdır. Bu maddede, üniversitelerin görevleri şöylece özetlenmiştir:

(a) — Öğrencilerin ilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan meslektlerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış, bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.

(b) — Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirmek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği etmek.

(c) — Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleri hükümetle ve kurumlarla da elbirliği suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve hükümetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasiyle istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.

(d) — Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak, yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilere yaptırmak.

(e) — Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yaymak.

İşte yılardır, bu kanuna ve kanunda zikredilen ilkelere göre yönetilmiş olan Türk üniversiteleri, Arthur Lewis'in sözünü ettiği birkaç yüz değil, bu ülkeye sahip çıkıp kültürel, sosyal, politik ve ticarî hayatta muazzam değişiklikler yapabilecek binlerce aydın yetiştirmiştir. Bundan dolayı Türkiye'nin doğal ve beşeri kaynaklarını sonuna kadar sömürmek ve bu sömürme düzeninin sürdürülmesi için lüzumlu düzeni Trükiye'de yüksek öğretim seviyesinde kurarak işletmek zor olacaktır. Filhakika bugün bazı gerçeklerin üstüne şal örtmek suretiyle yüksek öğretim düzeyinde ve üst seviyedeki araştırma kurumlarında Türkiye'den çok yabancıların çıkarına çalışan bir tezgâh kurmak mümkün olmuştur. Fakat bu tezgâhın sonuna kadar toplum zararına çalışacağını ümit etmek saflık olur.

ÇARKLAR VE ÇATLAKLAR :

Türk millî eğitimini yozlaştırırak, Türk toplumunun çıkarlarından çok, yabancı toplumların çıkarlarına hizmet eden bir çark haline getirmek için geçen süre içinde önemli çabalar sarfedilmiştir. İlköğretimden, yüksek öğretime kadar uzanan ayrıntılı bir proje meyvelerini vermeden evvel, çatlamalar başlamış olduğundan güdülen karanlık amaç, başta öğretmen örgütleri olmak üzere Türk aydınlarının ve kamuoyunun meçhulü değildir. Para ve bazı araçlarla gereçlerin harekete getirilmesi suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılan millî eğitimi yozlaştırma çabalarından bazıları şunlardır.

— İlkokulların müfredat programlarında değişiklikler yapılmış ve bunu mümkün kılmak için bu programlara yön veren kişiler yabancı ülkelerde özel eğitime tâbi tutulmuştur. Türkiye'ye sokulan tecrübeli uzmanlar yetkili kurullara iştirak ettirilerek, yozlaştırıcı gayretler yoğunlaştırılmıştır.

— Fakir Türk çocukları üzerinde, yabancı çevrelere karşı sempati yaratıcı uygulamalara girişilmiş, üretim artığı yavan süttozu, margarin, pirinç ve tahılla bu çocuklar beslenmeye çalışılmıştır. Bir kilise teşkilâtı olan CARE Amerikan teşkilâtının yürüttüğü bu kabil çalışmaların yadırganmaması için öncelikle UNICEF teşkilâtı araya sokulmuş ve daha sonra Amerikan teşekkülleri projeyi devralmışlardır.

Öğretim araçları, göz ve kulağa hitap eden eğitim ve yayınlar konusunda da kesif çalışmalar vardır.

— Orta öğretimde yabancı dilde öğretim yapan okullar kurulmuş ve kabiliyetli Türk çocukları seçilerek, yabancı teknolojilere teknisyen formuna sokulabilmek için numune liseleri tesis edilmiştir.

— Üniversite seviyesinde ikilik çıkarmak ve millî ilkelere göre aydın yetiştiren üniversiteleri güç duruma düşürebilmek için Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Üniversitesi gibi, eski üniversiteye nazaran daha çok ücret ödeyebilen üniversiteler yaratılmıştır. Bu üniversitelerde bazı kişiler tekel kurmayı başarmışlar, sınırsız yetkilerle donatıldıkları için 4936/115 sayılı kanuna göre yönetilen üniversitelerden bilim adamlarını bu üniversitelere aktarmak suretiyle, kişisel çıkar üzerinden hegemonya tesis etmişlerdir. Bu iki üniversiteden biri eğitim dili olarak İngilizceyi kullanmaktadır.

Ancak Türk millî eğitimini yabancı teknolojilere adam yetiştirmek için çalışan çarklar manzumesi haline getirmek için çaba sarfedenler, şu günlerde pek mutlu değildirler. Uygulamada görülen çatlaklar tüm projeyi sarsmakta ve oyun bütün ayrıntıları ile Türk milletinin gözleri önüne serilmektedir.

Olaylar teker teker incelenmesi caiz olmayan ve yekdiğerini etkileyen hâdiseler halinde gelişmekte ve bir kesimdeki çatlak diğer kesimlerdeki çatlaklarla birleşerek büyük yarıklar haline gelmektedir. Kıbrıs olayları ile daha bariz bir hale gelmiş olan Amerikan davranışı artık pek çok aydın arasında tasviple karşılanmamaktadır. Millî eğitimde beliren ve çarkların gereğince dönüp fırıldakları çevirmesini engelleyen olaylar şöylece özetlenebilirler:

— İlköğretim çağındaki çocukları ana ve babalarından çok Amerikan toplumuna ısındırmak için Türkiye'ye gönderilen yavan süttozlarından Ege bölgesinde yüzlerce çocuk zehirlenmiş ve olay öğretmen örgütleri ile kamu oyunda haklı bir tepkiye sebep olmuştur.

TÖS'ün yayınladığı bir bildiriden sonra Sağlık Bakanlığı yurda gereğince kontrol edilmeden sokulan bayat süttozlarının öğrencilere dağıtımını durdurma zorunda kalmıştır. Bu olayların yarattığı itimatsızlık, gerçekleştirilmek istenilen sempatiyi şüpheyle donatılmış bir nefret haline getirmiştir.

— Müfredat programlarındaki değişiklikler, eğitimciler tarafından kasıtlı davranışlar olarak nitelenmekte ve geniş çapta eleştirilmektedir.

— İlk zamanlar bir ileri adım olarak nitelenen kabiliyetli çocukların ayrı bir listede toplanması ve yabancı dilde öğretim görmeleri teşebbüsü, asıl hedefi iyi bilinen bir oyun olarak etkinliğini yitirmiştir.

— Üniversite ve kurumlar aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılan, Türk teknisyenlerini ayartma ve yabancı teknolojilere aktarma gayreti, günün konusu haline gelmiştir. En üst seviyede ortaya çıkan bu çatlak, destiyi taşıracak ve çatlağı büyütecek son damla niteliği taşımaktadır.

Şüphesiz bu çatlaklar yalnız millî eğitim kesiminde meydana gelmiş ve bir birini etkilemiş değillerdir. Tarım ve endüstri alanındaki oyunlar, örneğin Sonora—64 ve Işınlandırılmış buğday meselesi, montaj endüstrisi, yabancı gazozlar, margarin, yağ ve tahıl meseleleri teker teker kendi kesimlerinde çatlaklar meydana getirmiş ve halkın her mesele etrafında uzun uzun düşünmesine sebep olmuştu. Orta

Doğu Teknik Üniversitesinin başarılı ve memleketçi dekanı Prof. Dr. Payaslıoğlu'nun hizmet dışı bırakılmak istenmesi, üniversite öğretim üyeleri arasında yaratılan farklı ücret sistemi çatlağın hızla büyümesine ve çarkların da düzenli olarak çalışamamasına sebep olan olaylar manzumesidir. Özel Yüksek Okulların yurt çapında sebep olduğu tepki ile yüksek öğrenimi yozlaştırma çabaları daha aşikâr bir hal aldığından biz bu konuyu, önemine binaen ayrıca incelemeyi doğru bulduk. Yüksek öğrenimde oynanan oyunun anlaşılması hem aktüel bir meseleye ışık tutacak ve hem de büyük oyunun öğrenilmesini mümkün kılacaktır.

YÜKSEK ÖĞRENİM :

Eğitim insana değer kazandıran ve gücünü arttıran bir eylemdir. Çağımızda yıllarca ve bazen hayat boyu devam eden bu çaba yalnız eğitenin değil, eğitilenin de büyük bir emek sarfederek belirli bir formasyon kazanmasını gerektiriyor. İnsanlar geçici olduklarından, bunca emek ve para sarfıyle mümkün olan eğitim çalışmaları, eğitilen kişinin ölümü ile sıfıra müncer olmakta, insanın beyni ile birlikte öğrendikleri de çürüyüp gitmektedir. Bundan dolayı yaşlı kuşakların bildiklerini, genç kuşaklara aktarmaları ve teknik bilgi kadar millî şuuru da sürekli bir kalıba sokmaları lâzımdır. Daha önce de açıklandığı gibi sömürgeciler, teknik bilginin bir kuşaktan bir kuşağa aktarılmasına, hattâ belirli bir toplumun gerçekleştirdiği teknik gelişmenin başka bir topluma mal edilmesine karşı değillerdir. Onlar yalnız millî şuurun ve toplumsal bencilliğin kendi ülkelerinden başka bütün ülkelerde genç kuşaklara aktarılmasını engellemek ve eğer mümkünse bunun yerine kendi dünya görüşlerini ikame etmek isterler.

Bir gencin yüksek okulu veya üniversiteyi bitirmesi için sarfı gereken masraf ile emek küçümsenemeyecek kadar büyüktür. Başkaca yüksek öğrenimini tamamlayan bir insan kazandığı hüner ve bilgiyi toplum yararına değerlendirecek olursa topluma büyük faydalar sağlayacak, toplum zararına kullanacak olursa önemli zararlar verebilecektir.

İşte sömürgeciler, sömürdükleri ülkelerin, yüksek öğrenim kuruluşları ve bu kuruluşların ürünleri olan aydınlarla bundan dolayı yakından ilgilenirler. Üniversiteleri ve aydınları kendi yörüngelerine oturtmak onlar için çok önemlidir. Çünkü birkaç yüz aydın, gücünü ortaya koyduğu takdirde emperyalisti o ülkeden kovmak, eğer bu birkaç yüz aydın kişisel çıkarları üzerinden ele geçirilebilirse, o aydınların güçleri dahil, ülkenin bütün güçlerini ve kaynaklarını sömürmek mümkün olacaktır. Türk sermaye çevrelerinin organı olan «Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti'nin geçen yıl düzenlediği «Ekonomik Gelişmeyi Hızlandıran Faktör Olarak Eğitim» konulu seminerde, Birleşik Amerika Eğitim ve Kültür İşleri Bakan Yardımcısı, Charles Frankel'in Arthur Lewis'e atfen ifade ettiği gerçeği memleketçi aydınlar hiç bir zaman unutmamalı ve güçlerini küçümsememelidirler. Fakir bir ülke olan Türkiye'de birkaç yüz aydın işe iyi niyetle sarıldığı takdirde kültürel, sosyal, politik ve ticarî hayatta muazzam değişiklikler meydana getirmek mümkün olacaktır ve bunu sermaye çevrelerinin tertiplediği bir konferansta, kapitalist bir ülkenin icra organlarında eğitim bakımından sorumluluk almış kişiler söylemektedir.

Sözün söylenişiyle murad edilen arasında garip bir bağlılık vardır. Yeni sömürgeciliğin usta uygulayıcılarından biri haline gelmiş olan Birleşik Amerika, Türkiye'ye kadar yolladığı Eğitim ve Kültür İşleri Bakan Yardımcısı ağzından konferansı takip eden sermayedarlara şunu anlatmak istemektedir:

— Türk sermaye çevrelerine mensup kişiler, keselerinin ağzını açıp, onların şarkılarını söyleyecek ve onları savunacak birkaç yüz aydın yetiştirebildikleri takdirde, yahut her nasılsa yetişmiş olanları kendi taraflarına geçirebildikleri zaman mesele kalmayacak, sosyal, politik, kültürel ve ticarî haytı kontrol altında tutmak mümkün olacaktır.

Bu konferansı ilgiyle takip etmiş olan sermaye çevreleri, işte bu tarihten sonra ihmal ettikleri bir hususun takipçisi olmuşlar, eğitim vakıfları kurup, Orta Doğu Üniversitesi ve benzeri kuruluşlara maddî yardımlarda bulunmaya başlamışlardır.

Aslında yerden mantar bitercesine türemiş olan özel yüksek okullar da bu temel görüşü gerçekleştirme amacı gütmektedirler. Eğitimin ticarî bir konu haline getirilmesi ve bilginin sermayenin bekçisi yapılmak istenilmesi «Ekonomik Gelişmeyi Hızlandıran Etken Olarak Eğitim» konferansından sonra hız kazanır.

Oysa ki emperyalistler bizim iş adamlarımızın yeni yeni benimsedikleri bu çeşit operasyonlara Türkiye'de çok önceden girişmişler ve hayli mesafe almış bulunuyorlardı. Özel olarak yetiştirdikleri kişileri, iyi niyetli Türk toplumunun içine salıverdikten sonra, memlekete sahip çıkacak aydınlar yetiştirme çabasına girmiş olan eski üniversiteleri zayıflatmak ve onların karşısında yabancı kültürü Türkiye'de etkin hale getirmeye çalışan üniversiteler kurmak mümkün olmuştur. Bu üniversitelerden biri, yabancı dilde eğitim yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi, diğeri de ünlü bilim ve idare adamı İhsan Doğramacı'nın rektörlük yaptığı Hacettepe Üniversitesidir.

Bir çocuk hastanesi olarak kurulmuş iken dev tesisler inşa ederek, daha sonra üniversite haline gelebilen Hacettepe tesislerini de bu toplum bir gün nasıl olsa kullancağından, bu tesislere yatırılan milyonlar tamamen ziyan olmuş kabul edilemez. Zamanı gelince bu iki üniversitede bugün hâkim kılınmaya çalışılan anayış, birkaç yüz Türk aydınının çabaları ile nasıl olsa yok edilecek, bu üniversiteler de Ankara Üniversitesinin tâbi olduğu kanun bu ilişkilerin kurulmasını ve geliştirilmesini emreder. Amma daha sonra özel kanunlarla kurulan Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinin yabancı ülkelerle maddî ve mânevi ilişkileri, hattâ bu yeni kuruluşlarda uygulanan ücret ve personel politikası incelenince arada büyük farkların mevcut olduğu görülebilmektedir.

Bütün bu bilinçli davranışlara rağmen, iki yeni üniversitenin Arthur Lewis'in sözünü ettiği, kültürel, siyasî, ekonomik ve ticari değişiklikleri gerçekleştirecek birkaç yüz aydını yetiştirebileceğini zannetmiyoruz.

Çünkü bu yıl Orta Doğu Teknik Üniversitesi açılırken, bu üniversitenin doktorasız rektörü Kurdaş:

— Amerika'nın üniversiteye yaptığı yardımlar dolayısiyle bu toplumdan «Dost Amerika» diye söz etmiş, Amerikan hükümetinden 9 milyon dolarlık bir yardımın yarısını aldığını ve diğer yarısını da almayı ümit ettiğini belirtmiştir. Hiç ilişkisi olmamasına rağmen askerlik süresinin altı aya indirilmesini de teklif etmiş olan rektörün bu teklifi bundan birkaç ay sonra da Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu, Bilim Kurulu Başkanı Ord. Prof. Dr. Arf tarafından tekrarlanacaktır. Bu husus bilhassa önemli olduğu için bunu burada tesbiti lüzumlu ve yararlı gördük. (Cumhuriyet 2 Ekim 1967).

Rektör bu yolda konuşurken, Amerikan emperyalizminin Orta Doğudaki Türkçe konuşan teknisyenleri olarak yetiştirilebilecekleri zannedilen öğrencilerin temsilcisi ve başkanı olan Cengiz Haksever, su katılmamış bir Atatürk genci olarak şunları söylemiştir: Haksever,

— Türkiye'nin geri kalmış değil, geri bırakılmış bir ülke olduğunu, asıl gelişmenin «Bira, gazoz, kolonya fabrikalarının artışı» ile değil, ulusal gelirin artışı ile sağlanacağını öne sürmüş, Türkiye'nin geri bırakılmasına asıl sebep olarak Amerika'yı göstermiştir... Öğrenci Birliği Başkanı iç konulara değinmiş, zeytinyağı skandalından, Elmalı olaylarından, Singer Grevinden söz etmiştir.

«Öğrenciler dersleriyle uğraşsın, siyasete karışmasın diyorlar, Bizim eylemlerimiz partilerin günlük çıkar dışında ve çok farklıdır. Gençlik örgütleri bu yüzden kapatılmak isteniyor, hakkımızda dâva üzerine dâva açılıyor. Fakat biz Türkiye'nin temel sorunlarına ilgimizi bırakmıyacağız. Atatürk üç beş ağaya kompradora ve Amerika'lıya bırakalım, peşkeş çekelim diye emanet etmedi Cumhuriyeti bize...» demiştir.

Görüldüğü gibi Dünya Bankasından alınarak Maliye Bakanlığına ve oradan da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğüne getirilen ve akademik titr taşımamasına rağmen, bilim adamlarına yöneticilik yapan Kurdaş ile öğrenci birliği başkanı Haksever'in meselelere bakış açıları esastan farklıdır. Atatürk gençlerini geri kalmış bir ülkenin sosyal, politik, kültürel ve ticarî hayatına Amerika lehine değişiklikler getirecek kişiler haline sokulması hayli güç olacağa ve yapılan 9 milyon dolarlık yardım da rektörün tantanalı teşekküründen başka hiç bir işe yaramayacağa benzer.

Türk gençleri ve aydınları, kültürel, sosyal, ekonomik ve ticarî değişiklikler yapmak gerektiği zaman, bu değişikliklerin hangi yönde olması gerektiğini iyi biliyorlar. Dış ticaretin devletleştirilmesi, toprak reformu, eğitimin millîleştirilmesi, yüksek özel okulların devletleştirilmesi bunlardan bazılarıdır.

Kurtuluş Savaşından bu yana faaliyet gösteren üniversitelerimiz toplumun çıkarlarını koruyacak ve Atatürk'ün gerçekleştirdiği reformlara sahip çıkacak binlerce aydın yetiştirmiştir ve bu aydınlar güçlüdürler.

Yüksek öğretim kesiminde ikilik ve bunun sonucu olarak huzursuzluk yaratıp, genç kuşakları yeni sömürgeciliğin ve kültür emperyalizminin aracı haline getirmek istiyenler, Türkiye'nin tekin bir ülke olmadığını ve silâhlarının geri teptiğini nasıl olsa göreceklerdir.

Fakir Türk toplumunun emeği ve parasiyle yetiştirilmiş, her şeyden çok Türkiyenin çıkarlarına hizmet etmesi gereken aydın gençleri kendi teknolojilerinin çarkı haline getirmek istiyenlerin oyunları, acemi uygulayıcıların, olumsuz davranışları ile daha bugünden belli olmuş ve su yüzüne çıkmış bulunuyor.

Ankara Üniversitesi Öğretim Üyeleri Sendikası, Hukuk Fakültesi Doçentlerinden M. Öncal'ın hazırladığı bilimsel etüde dayanarak, Millî Eğitim Bakanlığına bir muhtıra sunmuşlardır. Bu muhtırada Orta Doğuda profesörlük yapan bir zatın neden dolayı ayda 6200, Hacettepe profesörünün 5700 lira ücret aldıkları ve Ankara Üniversitesi profesörlerinin en kıdemlisinin aylık gelirinin neden dolayı 3700 lirada dondurulduğu sorulmaktadır.

Sorulacak olanlar bundan ibaret değildir.

Hacettepe'ye rektörlük eden Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın neden dolayı Orta Doğu Teknik Üniversitesi mütevelli heyetinin başkanı olduğunu da da sormak lâzımdır. Bir zamanlar Ankara Üniversitesine rektörlük etmiş ve Atatürk'ün kurduğu Türk Eğitim Derneği yönetim kurulunda da parmağı olan bu zata neden dolayı böylesine geniş yetkiler tanındığının araştırılması lâzımdır. Hacettepe Üniversitesi kanunu çıkarıldıktan sonra basında kopan fırtına ve İstanbul, Ankara ve Ege Üniversiteleri rektörlerinin yaptıkları açıklamalar, ilgililerin bu soruya cevap aramalarını gerektirecek kadar önemlidir. Kuruluş ve işleyiş şekli diğer üniversitlerden çok farklı olan bu iki üniversite hakkında bir meclis araştırması açılmasını gerektirecek ciddî sebepler vardır.

Bundan dolayı biz bu iki üniversiteye ilişkin sorunların bundan sonraki süre içinde aydınlar ve kamuoyu tarafından ele alınmasını ve eleştirilmesini bekliyoruz. Çünkü eski üniversitelerin yetiştirip, bu yeni üniversitelere aktardığı kimseler arasında memleketçi davranışları ile tanınmış olanların da nasıl teşekkül ettiğini iyi bilmediğimiz ve bünyesinde iş adamları, bankacılar, eski iktidarlara mensup milletvekilleri ile bazı kişiliği malûm profesörlerin de bulunduğu mütevelli heyetinden iyi not alamadıkları dikkati çekmektedir. Prof. Payaslıoğlu'nun, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İdarî Bilimler Fakültesi Dekanlığına tekrar seçilmeyişi ile ortaya çıkan oyun hayli karışıktır. Diğer öğretim üyeleriyle öğrencilerinin boykota gidecek kadar benimsedikleri ve sevdikleri bir insanın, mütevelli heyeti tarafından benimsenmeyişi, bu heyetin değer ölçülerinin Atatürk'çü öğrenci çoğunluğunun değer ölçüsünden hayli farklı olduğunu göstermektedir.

Hacettepe Üniversitesi âdeta bir tekel altındadır. Bu tekeli elinde bulunduran zatın, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde de mütevelli heyeti başkanı olmasının doğurduğu neticeler ortamı daha karışık bir hale getiriyor.

Türkiye kalkınma savaşı veren bir ülkedir. Herkesten çok teknisyene biz muhtacız. Bunun ötesinde Atatürk'ü iklokul sıralarında tanımış ve öğrenmiş olan bir kuşağın, nötralize edilmesine ve çıkarlarının peşine düşürülüp, yabancı ekonomilere hizmetkâr haline getirilmesine zaten imkân yoktur.

Haksever, temsilcisi olduğu binlerin ağzından bunu dile getirmiş bulunuyor. Durum böyle olunca yapılacak iş ortadadır. Hem Hacettepe ve hem de Orta Doğu Teknik Üniversitesinde özel kanunları derhal yürürlükten kaldırmak ve bir şehirde üç üniversite bulunması esasen anormal birşey olduğu için bu iki üniversiteyi Ankara Üniversitesine bağlayarak, bu üniversitenin seçimle gelmiş meşru rektörünün emrine vermek gerekiyor. Kanun yapıcılar ve sorumlu kişiler mesele üzerine eğilip, böyle bir teklifin neden dolayı ortaya atıldığını araştıracak olurlarsa, bu eylemi gerektiren ciddi nedenlerin varlığını onlar da göreceklerdir.

SONUÇ :

Hayli karışık kurallar manzumesi haline gelmiş olan kültür emperyalizminin Türkiye'deki uygulamalarını bir inceleme yazısı içine sığdırmak güç olacaktır. Bize kalırsa, sermaye çevrelerinin, kültür ve eğitim konusundaki çalışmalarına paralel olarak ve dengeyi kurmak üzere bir de emek çevrelerinin eğitim sorununu ele alması ve bir konferans tertiplenerek incelemesi gerekiyor. İşçi sendikaları, memur ve öğretmen sendikaları çalışan gurupların temsilcisi ve Türk demokrasisinin diri güçleri olarak bunu bir gün yapacaklardır. Biz meselenin çözümünü bir «İşçi Üniversitesi» nin kurulunda görüyoruz. Yol İşçileri Federasyonun bir yayını ile kamuoyuna açıklanmış olan «İşçi Üniversitesi» fikri üzerinde başka bir yazımızda duracak, bir denge unsuru olarak bu üniversiteye muhtaç oluşumuzun nedenlerini açıklamaya çalışacağız.

ULUSAL AÇIDAN

Morrison Şirketi ve Asma Köprü

Morrison firması, Amerikan emperyalizminin ileri mevzilerinde çalışan sömürü ahtapotlarından biridir. Çeşitli ülkelerde vantuzları bulunan dev bir firmadır. Ereğli Demir - Çelik yolsuzluklarının ortaya konduğu devrede Türkiye'de adı çok duyulmuştur. Oysa daha DP devrinde çeşitli alanlara el atmıştır. Sözde tarafsız gerçekte kendi kurdurduğu ya da para ile satın aldığı Amerikan proje firmalarına hazırlattığı etüd ve raporlarla, yerli menfaat oraklıkları kurarak iş yapması ile ün salmıştır. Çeşitli projelere yanlış yer seçtirerek, önceliği olmayan ve pahalı teknik çözüm yollarına sürükleyerek geri kalmış ekonomileri büyük zararlara soktuğu bilinmektedir.

İkinci Dünya Harbinden sonra, Amerikan yardımı adı ile dış ülkelerde yaratılan işler yüzünden, Morrison'un iş hacmi genişlemiş, 1965 yılında net geliri 400 milyon dolara yükselmiştir. Gerçek adı MORRİSON KNUDSEN COMPANY INC. olan bu dev firma, yabancı sermaye yararına plânlama şampiyonu AP yöneticilerinden kendine sağlam bir dayanak bulmuştur.

Amerikan mühendislik dergisi «Engineery News - Record» 1965 yılı sayılarından birinde bu ünlü inşaat şirketini tanıtırken, başarı sırlarını şöyle açıklıyordu:

«Morrison için iş yapmak, yerli ve yabancı hükümetlerin ileri gelen kişileri ile sürekli ilişkilerde bulunmak, uluslararası banker faaliyetleri ile ilgilenmek ve MÜHENDİSLİK ALANINDA SPEKÜLÂTİF YATIRIMLAR YAPMAK demektir. İş yaratmak, projeler bulmak ve ötekiler keşfetmeden önce, işin müzakeresine girişmek demektir.»

İş yaratmak için şirketin başındaki Jack Bonny, sürekli olarak uçakla dolaşmaktadır. Dergi, bunu «yaratıcı müteahhitlik» ile adlandırıyor ve daha yıllarca önce şirketin ilgilendiği Boğaz Asma Köprüsünü, bir «yaratıcı müteahhitlik» örneği olarak belirtiyor: «Türkiye, İstanbul Boğazı için uzun süredir plânlanan Asma Köprü'nün finansmanını haklı göstermeyi hiçbir zaman başaramamıştır. Müteveffa D.B. Steinman bunun, kıtalararası bir köprü olarak projesini çizmişti. MORRİSON KNUDSEN ŞİRKETİ, DAHA ÖNCEDEN KÖPRÜNÜN UYGUNLUĞUNU HAKLI GÖSTEREN TRAFİK İNCELEMELERİNİ YAPTIRMIŞTI. Morrison şimdi, milletlerarası bankerlerle finansman konusunda görüşmeler yapmaktadır.»

Gerçekten Morrison Knudsen Şirketinin yaratıcı müteahhitliği, bütün engelleri aşarak gayesine ulaşmak üzeredir. Şirketin Türkiye temsilcisi Süleyman Demirel, başbakanlığa yükselmiştir. Köprü projesi uzmanların direnişine rağmen, ikinci 5 yıllık plâna alınmıştır. 1968 programında ihale edilmek üzere Meclise getirilmiştir.

Son sayfada açıklandığı gibi, bu ihale, Morrison'un, yine bir Amerikan proje firmasına ısmarladığı düzmece rapora dayandırılmaktadır. Ve asma köprü ihalesi tuzağın başlangıcıdır. Hedefi, şehrin ana gelişme yönünü Boğazın iki yakasında kuzeye yönelterek birçok çelik köprüye zemin hazırlamaktır. Boğaz gibi bir tabiat değerinin yoğun bir yerleşme ile çoraklaştırılması açısından, millî ekonomiye milyarlar ölçüsünde vereceği yük bakımından, Morrison menşeli çelik köprüler tuzağının zararları çok yaygın olacaktır.

Asma köprü projesi, Morrison'un ne ilk oyunudur, ne de sonuncusu olacaktır. Dikkatli olalım.

Kapitalist Üretim Yordamı

Yeniden Üretim Çeşitleri

Hikmet KIVILCIMLI

Kapitalizm geniş yeniden üretim sistemidir. Bunun ne demek olduğunu anlamak için konuyu birkaç başlık altında özetliyelim.

SERMAYE VE FAİZ

Kapitalistçe üretim, tefeci-bezirgân medeniyetlerinde görülen üretimin taban tabana zıttı oldu.

Tefeci-bezirgân sermaye: üretimin biçimi, yordamı ve amacıyla hiç ilgilenmiyordu.

Kapitalist sermaye; daha doğarken yepyeni, o zamana dek görülmemiş bir üretim yordamı kurdu. Ona kapitalist üretim yordamı denildi. Çünkü, üretime damgasını vuran ilişki modern kapitalistçe bir ilişki idi. Kapitalist ilişkilerin geliştiği toplum birden bire kapitalizm adını alan bir biçime girdi.

Kapitalzmde üretim deyince gözümüz önüne ne gelir? Biliyoruz. KAPİTALİST adını alan kişi ilkin sanıldığı gibi cebi para dolu bir Karun değildir. Kapitalistin en birinci karakteri GİRİŞKİN (müteşebbis) kişi olmasıdır. Girişkinliği nereden gelir? O zamana dek görülmemiş bir üretim yordamını kotarmasından ileri gelir. Bu kotarış sırasında kapitalist, «SERMAYE SAHİBİ» adını alır. Ancak, aslına bakarsak, kapitalist yalnız sermaye ilişkileri bakımından sermayenin sahibi gibi görünür. Klâsik anlamda kapitalist ise, kullandığı sermayenin MÜLKİYETİ'ne sahip olmaktan uzaktır. O sadece bir girişkendir ve girişkinliği ile bir yerden bir sermaye bulmuştur. Yani kapitalist cebinde hazır olan parayı kullanmaz. Başkalarının ceplerinde veya küplerinde yahut kasalarında duran paralarını ödünç olarak alıp kullanır.

İş buraya geldi mi, kimse parasını kapitaliste bedava vermez. Kapitalist girişkinliğini göstersin diye ona babası hayırına para veren dünyada görülmemiştir. Yahut daha doğrusunu söyliyelim. Öyle bir hal: Türkiye dışındaki dünyada görülmemiştir. Herkesin bildiği gibi, Türkiye'de işler bir hayli bambaşka olmuştur.

Türkiye'de BATILILAŞMA aşkı ile tam tersine bir gidiş olmuştur. Bir «DEVLET BABA» yetiştirmişizdir. O, bütçesi ile, bankaları ile, tahsisleri ile, tâvizleri ile, primleri ile, taksları le, kayırmaları, ödenekleri ve ilh. ile bir devlet baba değil, kapitalistler için gökten inmiş bir Noel Baba'dır. Bütün bahşişlerini burada saymakla bitiremeyiz. Ancak, biraz dikkat eden herkesin gördüğü gibi, bizim devlet baba kapitalistlerimize bedavadan milyonlar ve yüz milyonlar sunmak için yaratılmıştır. İllâ ki kapitalist yaratacaktır.

Yaratabildi mi? Gözlerimiz önündedir. Devlet baba kapitalist ağalara hiç yoktan ve hazırdan sırf para kazanmaları için paralar ve imkânlar vermekle kapitalistlerimizdeki GİRİŞKİNLİK ruhunun köküne kibrit suyu dökmüştür. Ve milletin başına girişkinliğini yitirmiş, hazır yiyici, vurguncu bir derebeyi artığı yapma kapitalist sınıf türetmiştir. Bütün felâketlerimizin temeli de burada başlamıştır.

Tekrar edelim. Kapitalist demek girişkin demektir. Böyle iken devlet babanın kapitalistlerimizi sümbül bebek tohumu gibi pamuklar içine sarıp milletin canı ve kanı ile doyurması girişkinliği öldürmesi olmuştur. O yüzden kapitalizmimiz daha doğarken ölü doğmuştur. Devletçilik dediğimiz ebe kapitalistlerin biricik olumlu karakterlerini, girişkinliklerini hiçe saymakla olumsuzlukların en kötüsüne düşmüştür. Solcularımıza dahi bir türlü anlatamadığımız şey devletçiliğimizin bu kaş yapayım derken göz çıkaran trajedisidir. Kapitalist yapayım derken devletçiliğimiz girişkenliği çıkarıp atmıştır. O zaman ortaya bizim bize benzeyen ANORMAL kapitalizmimiz fırlamıştır.

Normal kapitalistin kendisi de kimseden babası hayırına on para isteyecek enayi açıkgözlerden değildir. Kapitalist girişkinliği sayesinde ortalıkta yararlı, verimli iş alanları açarak ve parası olanlara temiz kazanç göstererek gerekli sermayesini toplar. Yani, kapitalist sermayeyi kira ile aldığı kimselere karşılık öder. Bu sermaye kirası ödenen karşılık kazanca FAİZ denir.

Böylece kapitalizm normal olarak daha doğarken, hattâ doğabilmek için yanıbaşında sırf para işleriyle uğraşan bir zümre yaratır. O zümreye vaktiyle sarraf derlerdi. Şimdi topuna birden bankacı adı veriliyor. Başka deyimle, kapitalizm sermaye bulmak için bankalara başvurur. Sarraflar, bankerler, sigortacılar, borsacılar ve ilh. bir sürü para oyuncuları asıl girişkin kapitalist sayesinde sermaüyelerini işletirler. Eğer ortada olumlu iş yapan, yaratıcı ve üretmen bir girişkin kapitalist zümresi olmasa bu para kapitalistleri yaşayamazlar.

Gelin görün ki, Türkiye'de her işimiz gibi bu iş de tersine dönmüştür. Girişkin kapitalistler için bankalar açılmamıştır. Tam tersine, bankalar için, yani bankalara faiz yığmak için bütün bir millet seferber edilmiştir. Bu, millet ölçüsünde faizci sermaye sömürüsü, ancak keyfi isterse ve o da devlet babanın binbir imtiyazı tekeline geçerse o zaman birkaç girişkin kapitaliste üç beş kuruş sermaye sağlamayı lütfeder. O yüzden Türkiye'de azgın ve aşırı faizci bir sermaye zümresi saltanat sürerken, girişkin sanayici kapitalizm bir türlü gelişkin olamamıştır.

İŞYERİ VE İRAT

Ancak biz Türkiye'deki devletçi anormal kapitalizmi bir yana bırakalım, normal kapitalisti izliyelim. Tek başına girişkin kapitalist eline geçirdiği para sermaye ile ne yapabilir? Hiçbir şey. Oturup yese o sermayeyi kediye yükler, yahut yeyip tüketir. Kapitalist kişi yalnız başkalarının paralarını faiz vadederek cebine toplamakla kalsaydı o parayı üç beş günde harcar: mirasyedi bir dolandırıcı durumuna düşerdi.

Bizde sık sık görülen ne yazık ki bu olmuştur. Mirasyedilik, dolandırıcılık, rüşvet, iltimas ve arkasından iflâslar, konkordatolar birbirini kovalar. Çünkü, bizim «kapitalist» dediklerimiz girişkin kişi olmaktan çok, babasından yahut devlet babasından kayırılarak ele geçirdikleri hazır paraları «sermaye» diye kuşa çevirirler.

Girişkin kapitalist kişi eline para geçer geçmez önce kendisine bir İŞYERİ edinir. Kapitalist bu işyerinin sahibi midir? Görünüşte öyledr. Aslına bakarsak o da değildir. Klâsik anlamıyla kapitalist, açtığı işyerinin MÜLKİYETİNE SAHİP değildir. Parayı nasıl kiraladıysa, girişkinliği sayesinde bulduğu sermaye ile işyerini de öylece KİRALAMIŞTIR.

Kimden? Kiralanan yer arsa ise toprak beyinden, yapı ise emlâk efendisinden. Çünkü bir ülkenin işyeri olmaya elverişli topraklarını ve yapılarını eline geçirmiş bulunan Ortaçağ yadigârı, derebeyi artığı bir sosyal sınıf vardır. Bu sınıf kapitalist çıkarı bakımından yeryüzünden kaldırılmak gerekirdi. Ama, kapitalist sınıfı bunu halk uyanır korkusuyla yapamamıştır. Yani, toprağı, hava ve su gibi millet malı haline sokamamıştır. O yüzden kapitalistler işyeri kurabilmek için toprak ve yapı sahiplerine başvurmak zorunda kalırlar.

Toprakların ve yapıların sahipleri kapitaliste yerlerini babaları hayırına vermezler. Bunu, yani elindeki yeri ne sahibi kimseye verir, ne de kapitalist böyle birşeyi kimseden istemeye kalkışacak denli akılsız ve densizdir. Hiç değilse Türkiye dışında işler böyledir.

Ne var ki, Türkiye'de bu mekanizma dahi inanılmıyacak kertede tersine işlemiş ve işlemektedir. Bir devlet baba yetiştirmişizdir. Bu devlet baba ilkin topraklar üzerinde derin bir adâlet duygusu beslemiş ve yaratmıştı. Osman Gazi'den beri fethettiği toprakların çoğunu «MİRÎ ARAZİ» yapmıştır. Bu toprakların rakabetini (yani mülkiyetini) «BEYTÜL MAL'İ MÜSLİDİN» e (yani Müslümanların Malevine) düşürmüştür. Bütün Müslümanların ve hepimizin malı olan geniş topraklar üzerine gitgide devlet baba mal sahibi gibi oturmuştur. Sonra beğendiğine o Müslümanların ortak malını kitabına uydurup aktarmıştır.

Kırım Savaşı'ndan beri «BATILI MÜTTEFİKLERİMİZ» sahneye çıkmışlardır. «MÜZAHERET» (Arka çıkma), «MUAVENET» (Yardımlaşma) adları altında içimize işlediler. Meşhur «BATICILIĞIMIZ» burada da imdadımıza yetişip iflâhımızı kesti. Bütün o millet malı olan geniş toprakları ve bayındırlıkları bir kalemde: milletin ortak malı olmaktan çıkardık. «TANZİMAT» dedik, «Kanunu Esasi» dedik, «Meşrutiyet» dedik, «Cumhuriyet» dedik: en sonunda o muazzam zenginliklerimiz «kapanın elinde kaldı».

Kapan da kaçanların çoğu: bizim âyan (senatör) ve eşraf (tefeci hacıağa) dediklerimiz oldu. Aynı yerler milletten aşırılarak «kapitalist» adını alan kişilere de yok pahasına kaptırıldı. Böylelikle bir çeşit derebeyi artığı zümre kesilen yerli millî kapitalistlerimiz, modern kapitalist üretimini Türkiye'de kurmak zahmetine katlanmadılar. Bir çeşit kolay arazi sahipleri durumuna girdiler. Türkiye'de kapitalizm bir yol daha vurguncu, türedi bir sermaye çapulculuğuna döndü. Normal kapitalizmin gelişimi kısırlaştı.

Gerçi normal kapitalist sınıfı zerrece burnunun ucunu görür ülkücü bir sosyal girişkin kişilerden derlenseydi, daha kendi ihtilâlini yaparken toprak beylerini ve taşra ağalarını ve eşrafını ortadan kaldırırdı. 1789 Fransız İhtilâli'nde o işi denemeye kalkıştı, eline yüzüne bulaştırdı. Fransız İhtilâli'nden sonra ortaya çıkan bütün burjuva devrimleri, Fransız burjuvazisinin ağzı yanıklığından ders çıkardı. İlk fırsatta derebeyi artığı sınıflarla sarmaş dolaş oldu.

Yalnız Batı'da kapitalizm kuvvetle geliştiği için, kapitalist üretimi bu derebeyi artığı toprak bey ve ağalarını kapitalizmin dümen suyuna soktu. Onları kapitalizmden sağlıyacakları kazançlarla burjuva toplumuna yerleştirdi ve bu kapitalist sınıfın dışında ikinci bir üst ve egemen sınıf olarak EMLÂK VE ARAZİ SAHİPLERİ sınıfı haline getirdi.

Yani, hava ve su gibi Tanrı'nın herkes için eşit yarattığı toprağı kapitalist sınıfı dahi millet malı haline getiremedi. Ancak küçük üretmenleri mülklerinden etti (ekspropriasyona uğrattı). Alınteri ile yaşıyan küçük ekincileri tarlalarından kaçırttı. Küçük esnafları dükkânlarını kapamak zorunda bıraktı. Kapitalist rekabeti küçük mülkleri eritirken, onlara karşılık büyük emlâk ve arazi sahipleri sınıfına büyük parsayı toplattı.

Kapitalist sınıfı Ortaçağ'da bütün halk gibi derebeyi sınıfının zılgıdı altındaydı. Derebeyi isterse kapitaliste girişkinlik yaptırtır, dilerse kırbacını şakatıp girişkihiln sermayesini elinden alırdı. Kapitalizm siyasî iktidarı ele alınca vaktiyle çektiklerini unuttu. Devlet babanın gücünü eski derebeylerin artıkları ile paylaştı. Parlâmentolar bu paylaşımın açık veya kapalı karaborsası oldu.

Ancak Türkiye'de uzun yıllar derebeyi artıkları kapitalizme üstün ve baskın çıkmanın yolunu yabancı şirketlerle kaynaşmakta buldu. Yabancı Finans-Kapital'e Türkiye topraklarını yalnız açık pazar ve ucuz ham madde, işeli deposu gibi sunmakla kalmadı, verdiği (saltanat zamanı açık, sonra üstü-kapalı) imtiyazlarla memleketi yarım-sömürge durumuna soktu. O yüzden memleketin sırtına kambur üstüne kambur bindi. Batı'da kapitalizm yalnız emlâk ve arazi sahiplerine haraç vermekle yetindi. Türkiye'de bu haracın üstüne yabancı haracı da binerek, sömürge geriliğini katmerleştirdi.

Ancak, bizi bırakalım. Normal, yani olağan saydığımız Batı ülkelerinde klâsik kapitalist sınıfının toprak alanında yaptığı hiçbir değişiklik olmadı mı? Oldu. Hem de bu gözle görünmez büyücek bir devrime benzedi. Eski derebeylerin sırf keyif için kısır ve beyinsizce sömürüp ezme sistemini kaldırdı. Onun yerine akıllıca ve düzenlice hesaba dayanır bir ekonomi ve politika sistemi geçirdi.

Emlâk ve arazi sahiplerinin ellerindeki toprakları ve yapıları, kapitalist işyeri durumuna soktukça sahiplerine RANT, Türkçesi İRAT denilen çıkarı sağladı. Ve sağlar sağlamaz, «dönünce ablar döndü dolaplar»: eski derebeyi sisteminde bey isterse kapitalisti yaşatıyordu. Şimdiki düzende politika ve ekonomi bakımından kapitalist eski derebeyi artıkları sınıfı yaşatıyor oldu. Çünkü, emlâk ve arazi sahipleri; kapitalistten aldıkları iratla geçinmeğe başladılar. Yani, toprak beylerinin ekmeğini kapitalist kırdı. Toprak beyi yaşamak için, ama ağa ve bey gibi yaşamak için artık kapitalistin eline bakıyordu. Daha yüksek irat almak için: kapitalistin daha çıkarlı işler görmesine ve daha uzun ömürlü olmasına can ve yürekten çalıştı. Bu azbuz değişiklik değildi.

Onun için kapitalizmin iratla yaşatır olduğu ve üstte tuttuğu ikinci egemen sosyal sınıfa artık DEREBEYİ SINIFI denilmedi. O tarihe karıştı. Yerine kalan hazır yeyici sosyal sınıf kapitalizmde ne denli asâletler ve şerefler taslarsa taslasın, İKİNCİ egemen sınıf durumuna girdi.

Büyük toprak beyleri, çiftlik ağaları, eşraf ve âyan, emlâk ve akar sahipleri hep birden kapitalistin girişkinliğine sığındılar. Yatıp kalkıp sermayenin âfiyetine dua ettiler. CHP'lerin, DP'lerin, AP'lerin, CKMP'lerin, MP'lerin, YTP'lerin bizde göklere çıkardıkları ülkü ve «HUZUR» buradan kaynak aldı. TİP liderlerinin ikide bir lâfla saldırıp, işle savundukları durum da ters yoldan yürümekle beraber gene aynı kaynaktan güç alır.

Devrimci bir Emekciyi daha kaybettik

Kişiler vardır: Yaşadıkları toplumun değer yargılarına göre değerlendirilirler. Toplum içinde sınıflar vardır. Onlar da kendi sınıf açısından değerlendirirler insanlarını. Burjuvazi kendine göre, toprak ağası kendine göre, emekçi sınıfından gayrisi bu işi bol bol yapmış nice sahte kahramanlar yaratmış putunu kendi yapmış kendi tapmıştır. Yurdumuzda uzun bir tarihi gelişimi olan emekçi sınıfının ne sıradan bir neferi ne de büyük yol göstericisi toplumumuzda en ufak bir yankı yapmadığı gibi kendi sınıfının da kuvvetli bir ilgisini göremeden ölüp gitmiştir maalesef. Saygı değer Dr. Şefik Hüsnü'nün tabutu sadece üç kişinin sırtında taşındı. Sürgündeki bir arkadaşın ölümü aylardan sonra duyulabildi. Fukara sınıfının fukara ölüleri bunlar. Geçen hafta 22.1.1968 Pazartesi günü gene bu arkadaşlarımızdan inşaat işçisi Yakup Irgat kurduğu 15 metre yükseklikteki iskelenin başında can verdi. Altmış yedi yaşında dimdik bir delikanlı zindeliği içinde sessizce aramızdan ayrılıp gidverdi. Gene geçmişe göre mutlu gitti. Hiç değilse tabutu bir ressam iki kunduracı bir kitapçı bir avukat ve bir tesviyeci arkadaşıyla diğer dostlarının kollarında taşındı. Gene mutlu idi. Çünkü onun için yazdığımız şu bir iki satırı yayınlayacak bir dergimiz olduğunu gördü, onu saracak onu duyuracak dostları bulundu.

Yakup Irgatı bilen veya gıyaben tanıyan dostları ona yürekten yandılar. Sevimli idi. Tombalacık akpak nasırlı elleri yaz kış başından düşmeyen kasketi dudağında iradeli neşesi gülen gözleri. Yıllar yılı ta 67 yaşına kadar iskelelerde duvarlarda elinden düşmeyen malası, keseri, testeresi. Sayısız apartmanlar evler hanlar yapmış başını sokacak bir gece konduya sahip olamamıştı. Yakup Irgat namuslu, onurlu bir emekçi idi. Sapına kadar sınıfının bilincine sahip, onun yorulmaz koruyucusu usanmaz bir savaşcısı idi. 16 yaşında, Sakarya, Dumlupınar derken emperyalizmin son kalıntısının İzmirde denize dökülüşü. Harpten sonra ağaların yanında ırgatlık etmiş (Irgat soy adını da buradan almıştır.) Sonra şehirlerde işçilik ve mükemmel bir duvarcı ustası. Yavaş yavaş da sınıf şuruna erişme. Ve ondan sonra tam otuz beş senedir de usanmadan hem ekmek parası ve hem de sınıf mücadelesi... O bu ömrünü dâvasına ortak etmiş ortak değil katık etmiştir. Bunu yaparken ne kimseden aferin ve ne de bir mevki beklemiştir. Daima külfete gitmiş nimeti elinin tersiyle itivermiştir. Şu son zamanlarda pek iğrençliklerine tanıklık ettğimiz bazı olaylar bu yiğitin ne kadar büyük ne kadar kocaman bir kişi olduğunu daha iyi anlatıyor bize; bir ilçe başkanlığı, bir bilmem ne üyeliği ve bunun için de yüz kızartacak politik bayağılıklar. İlle iki satırcık bir uydurmasyon yazı yazıp donkişotça meşhur olma maskaralıklarına düşme... Yakup Irgat bunları bilmediği gibi bu türdeki soytarılıkların da candan düşmanıydı. Kimseden bir şey beklediği yoktu. Bütün çalışması didinmesi gücü ve kuvveti emekçi halkının bir an evvel kurtulması içindi. Bu sebeptendir ki yıllarca hapiste yatmış, sürgünlere gönderilmiş, dayak yemiş, işkence çekmiş daha nice nice mahrumiyetlere katlanmıştı. Sorardım bazan: Neden şimdiye kadar başını sokacak bir yuva yapamadın, hiç mi imkân geçmedi eline? Acı acı gülerdi. Geçmez olur mu, hem ne imkânlar bilsen. Utandım arkadaşlarımdan onların evi yokken ben nasıl ev sahibi olup kendi evimde oturabilirdim. Sınıfının böylesine su katılmamış yiğit bir kişisiydi O, 1946 da emekçi partisine, bir taraftan da inşaat işçi sendikalarına kayıtlı idi. Kazandığı yövmiyelerini hem partisine hem de sendikasına hasretmişti. Kurucusu olduğu sendika grevin ağza alınamadığı devirlerde kayıtsız şartsız grev, işsizlik sigortası, bedava doktor, bedava ilâç, işçi çocuklarının tahsil ve yaşama emniyetleri gibi en ilerici şiarları savunmuş, bugün bir çok devrimci sendikalara yol göstermiş, onlara öncülük etmiştir. Yakup bu yönden Sendikal hareketlere çok olumlu şekilde devam ederken emekçi partisine de durmadan olumlu yardımlarda bulunmuştur. Bütün ilçelerin binalarının tamiri onun tarafından yapılmış sırtıyla harç, kum, kereste, çimento, çivi taşımış ayrıca bunların bedelini cebinden ödemiştir. Yakup Irgat hayatını böyle sürdürdü. Kurduğu 15 metre yükseklikteki iskelesinin başında öldüğü zaman elinde keseri vardı.

Kendisi kalbinden hasta idi: Enfarktüs. Kışın çalışmaması gerekiyordu. Yazdan biriktirebildiklerini kışın tüketiyordu. Bu kış çalışması gerekti. Beraber işbaşı yaptıkları kalfası yeni evlenmişti. Bir bebekleri dünyaya gelmişti. Evin hali duman. Yarı aç yarı tok. Odun kömür hak getire. Kalfa gelir. Irgata dert yanar. Bebeğin öldüm ölecek hale düştüğünü söyler. Yakup Usta yaz için âyarladıkları işe derhal başlayacklarını, sabah erkenden işbaşı yapacaklarını müjdeler. Sabah işbaşı yapılır. Öğleyin Yakup Usta artık yoktur. Bebek nicedir bilinmez...

Yakup Ustayı selâmlıyoruz...... O işinin ehli bir duvarcı olduğu kadar işinin ehli bir devrimciydi...

ZİHNİ T. ANADOL

sanat

kitap – edebiyat

Marksizim ve Edebiyat

Ralph Foks

Marksizm maddeci bir felsefedir Maddenin önceliğine, dünyanın bizim dışımızda ve bizden bağımsız olarak varlığına inanır. Gene Marksizm, bütün maddeyi ayni zamanda değişen tarihî olan bir şey olarak görür; değişmeyen hiçbir şeyi kabul etmez. Materyalist görüşleri Marks ve Engelsinkilerle ayni olmadığı halde, onyedinci yüzyılda pekaz İngiliz yazarının görüşleri, materyalist bir dünya görüşü ile çatışırdı. Felsefî görüşlerini Rabelais ve Montaigne'den alan Shakes peare'e, Marksçı hayat görüşünde hiç bir şey fena gelmeyecekti. Onsekizinci yüzyılın daha büyük bir bölümü boyunca materyalist hayat görüşü, bir çok İngiliz yazarı tarafından sorgusuz kabul edilmiştir.

Durum bu gün böyle değil. Böyle olmayışı ise yüzyılı aşıyor. Bugün edebiyatçı, materyalizmle düşün'ün (imagination) yan yana bulunamayacağı itirazını ileri sürüyor. Bu gibilerine göre sonuç, bir yaratma değil, kutsal yanı olmayan bir kabalık tır. Bu garip mi garip, sapık bir görüştür; zira materyalist dünya görüşünü edinmek, düşünsel yazar ve hele romancı için dünyanın en doğal şeyi olarak kendisini ortaya koyar.

Madde ile ruhun, eninde sonundaki ilişkisinin Marksist tanımı «bilinci varlık belirler» dir. Sanatçının görüşü gerçekte bu olsun olmasın, onun yaratıcı çalışmasının temeli bu olmalıdır. Çünkü her düşünsel yaratma, yaratıcının içinde yaşadığı reel dünyanın bir yansımasıdır. Bu yaratma, onun o dünya ile ilişkisinin, o dünyada bulduğu şeyler için duyduğu sevgi ya da nefretin sonucudur.

Sanatın kullandığı malzemeyi, yazarın kendisi dahil gerçek erkek ve kadınların eylemleri, düşünceleri, düşleri, insanların yaşamları dahil, hayvansal hayatın fiziksel güzelliği ya da çirkinliği, ışıklar, renkler, biçimler, ve görünüşler, rüzgârların solunması, hayatın kokuları oluşturur.

Milton şiirden üç şey isterdi: «ilkel, duygusal ve tutkulu» olmasını. Duygusal olmayan, yani reel dünyanın algılanmasıyla, duyumlanabilen nesnelerle ilişiksiz olan sanat, hiçbir zaman sanat değildir; sanatın gölgesi bile değildir. Yaratma sürecinin esası, yaratıcı ile dış realite arasındaki mücadeledir; o realiteye hâkim olmak ve onu yeniden yaratmak vazgeçilmez isteğidir. «Öyle ama Marksizm, sanat eserlerinin sırf ekonomik ihtiyaçların ve ekonomik süreçlerin bir yansıması olduğunu iddia etmiyor mu?» diye itiraz edilecektir.

Hayır, görüşlerinin Marksçı, diyalektik materyalizmle ortaklaşa bir yanı olmayan bir takım ondokuzuncu yüzyıl pozitivist materyalistlerinin görüşü bu ise de Marksizmin görüşü bu değildir. Marks, hayatın spiritüel süreçleri - ki artistik yaratma da bunlardan biridir - arasındaki ilişki ile hayatın maddî temeli hakkındaki fikirlerini POLİTİK EKONOMİNİN ELEŞTİRİSİ'nin ünlü Girişinde açıkça belirtmiştir. İşte o bölüm:

«Maddî hayat araçlarının üretim tarzı, sosyal, politik, ve entellektüel hayatın tümünü koşullandırır. İnsanların varlıklarını belirleyen bilinçleri değil tersine bilinçlerini belirleyen onların sosyal varlıklarıdır. Gelişmelerinin belli bir aşamasında toplumun maddî üretim güçleri yürürlükteki üretim ilişkileri ile, ya da ayni şeyin hukukî deyimi olan ve daha önce iş başında olan mülkiyet ilişkileri ile çatışma haline gelirler. Bu ilişkiler, üretim güçlerinin gelişme biçimleri olmaktan çıkarlar, onların köstekleri haline gelirler. İşte o zaman da bir sosyal devrim çığırı açılır. Ekonomik temelin değişmesi ile birlikte, o uçsuz bucaksız üstyapının tümü az veya çok hızlı değişir. Bu gibi devrimleri incelerken tabiî, bilim kesinliği ile belirlenebilen üretimin ekonomik koşullarındaki maddî devrim ile insanların bu kavganın bilincine varıp mücadele ettikleri hukukî, siyasal, dinsel, estetik veya felsefî, kısaca, ideolojik formlar arasında daima ayırım yapılmalıdır.»

O halde Marks'ın eninde sonunda maddî hayat tarzının aydını belirlediğine inandığı kuşkusuzdur. Fakat bir an bile, bu ikisi arasındaki bağıntının dolaysız, kolayca gözlemlenebilen mekanik olarak gelişen birşey olduğunu düşünmemişti. Mademki kapitailzm feodalizmin yerini aldı, öyleyse, «kapitalist» bir sanatın hemen «feodal» sanatın yerini alacağı, bütün büyük sanatçıların, buna uygun olarak, yeni kapitalist sınıfın gereklerini doğrudan doğruya yansıtmaları gerektiği yolunda bir fikri gülerek karşılardı. Daha sonraları görüleceği üzere, feodal sanatın da Grek ve Roma köle devletlerinin ya da eski Doğu monarşilerinin sanatından yüksek olması gerekiyorsa, kapitalist üretim tarzının feodal olanınkinden daha ileri olmasından ötürü, kapitalist sanatın da feodal sanattan daima daha yüksek bir düzeyde bulunması gerektiğini hiçbir zaman düşünmezdi. Böylesine kaba ve bayağı görüşler, Marksizmin ruhuna aykırıdır.

Haklı olarak Marks, toplumun maddî esasının değişmesi, ekonomi tarihçisi tarafından tabiî bilim kesinliği ile belirlenebilir, diyor (tabiî, bu, bu değişikliklerin bilimsel olarak belirli olduğunu söylemekle ayni şey değildir). Hayatın sosyal ve ruhsal yapısında sonuçlanan değişmelerin bilimsel hiçbir ölçüsü olamaz. Değişmeler, olur, insanlar bunların bilincine varır, zihinlerindeki eski ile yeni arasındaki çatışma ile «mücadele» ederler. Fakat bunu düzensiz olarak, geçmiş mirasın her türlüsünün ağırlığı altında, çoğukez vuzuhsuz olarak ve daima insanların zihinlerindeki değişmeleri izlemenin kolay olmayacağı bir şekilde yaparlar.

Örneğin CODE NAPOLEON'un Fransız Devrimi tarafından oluşturulan sosyal ve ekonomik değişmelerin hukukî ifadesi olduğu doğrudur. Oysa, bu bile kendi başına CODE NAPOLEON'u açıklamaz. Fransa'nın geçmiş tarihi ve devrimden önce o ülkedeki sınıf ilişkilerini anlamak gerekir. Devrimin oluşturduğu sınıf ilişkilerindeki değişmeleri, Devrimin kendisinin gidişini, sonunda da Napoleonun askerî diktatörlüğünü anlamak gerekir. Ancak ondan sonradır ki CODE, Napoleon dönemi sırasında başlayan Fransız endüstri devriminin ve yeni burjuva toplumunun hukuki ifadesi olarak anlaşılabilecek duruma gelir. Üstelik, hukuk, üstyapının belki de en duyar bölümüdür. Üretim tarzındaki değişmelere uygun olarak kolayca değişir. Ama sanat temelden çok daha uzaktadır. Ondaki değişmelere çok daha az kolaylıkla cevap verir.

Engels J. Bloch'a 1890 da yazdığı bir mektupta bilhassa bu nokta üzerinde duruyordu: Materyalist tarih anlayışına göre» diye yazıyordu, «Tarihte belirleyici faktör, **eninde sonunda** gerçek hayattaki üretim ve yeniden üretimdir. Bundan fazlasını ne Mark ne de ben iddia ettik. Bu yüzden, biri çıkar da bunu, ekonomik ögenin biricik belirleyici öge olduğu deyişine indirger ise, anlamsız, soyut ve saçma bir ibare şekline sokmuş olur. Ekonomik durum temeldir. Fakat üst yapının çeşitli ögeleri, sınıf mücadelesinin politik biçimleri, onun sonuçları, başarılı bir savaştan sonra sınıf tarafından konulan yasalar, v.b., hukuk formları, ve sonra da bu fiilî mücadelelerin savaşçıların beyinlerindeki yansıları: politik, hukukî, felsefi teoriler, dini fikirler ve bunların dogma sistemleri haline daha da gelişmesi, de tarihsel mücadelelerin gidişine etkir ve birçok durumlarda onların formunu belirlemede ağır basarlar. Bütün bu ögelerin bir karşılıklı etkileri vardır ki, bütün sonsuz raslantılar (yani iç bağlarını yok sayıp ihmal edebileceğimiz kadar imkânsız ya da uzak şeyler ve olaylar) YIGINI ortasında ekonomik hareket sonunda kendisini zorunlu olarak ortaya koyar. Yoksa, teorinin seçilecek herhangi bir tarih dönemine uygulanması birinci dereceden basit bir denklemin çözülmesinden kolay olurdu.

Demek ki, Marksizm, herhangi bir değişmede son ve kesin faktörü ekonomik sebeplere bağlarken, tarihin gidişini ayni şekilde etkliyen ve hattâ yer alacak değişmelerin FORM'unu (ama sadece formunu) belirlemede ağır basabilen «İdeal» faktörleri de inkâr etmez. İnsan bilincinde artistik yaratma gibi spiritüel bir faktörü küçümsediğini ileri sürmek, ya da Marks'ın sanat eserlerini doğrudan doğruya maddi ve ekonomik nedenlerin yansısı olarak düşündüğünü iddia etmek, Marksizmin karikatüründen başka bir şey değildir. Marks böyle düşünmezdi. Pekâlâ iyice anlıyordu ki, din veya felsefe veyahut da gelenek, sanat eserlerinin yaratılmasında büyük bir rol oynayabilir; hattâ şu ya da bu «ideal» faktörlerden herhangi biri soruşturulan eserin FORM'unu belirlemede ağır basabilir. Bununla birlikte, bir sanat eserini oluşturan bütün ögeler arasında SONUNDA kendisini ortaya koyan, ancak ekonomik harekettir. Marks ile Engels'in tarihsel değişmeler konusunda doğru saydıkları şeyler, estetik yaratma konusunda da doğrudur.

Marksizme karşı, çoğukez, bireyi inkâr ettiği, onu sırf bir Grek kaderinin kaçınılmazlığı içinde akıbetine sürükleyen soyut ekonomik güçlerin bir kurbanı saydığı yolunda itiraz ediliyor. İnsanın dışsal kader tarafından kaçınılmaz bir sona sürüklenmesi kavramının bir sanat eserinin yaratılmasını imkânsız kılıp kılmayacağı sorusunu bir yana bırakacağız. Kalvinizm, belki de hiçbir sanat eseri yaratmamıştır. Fakat kader ve akıbet fikri, yaratmıştır. Sadece iki örnek verelim: Grek trajedilerinde, Hardy'nin eserlerindeki gibi. Gerçekten de Marksçı görüşü temsil ediyorsa, ne olursa olsun, bunun geçerli bir itiraz olması mümkündür. Hiç olmazsa bu itiraz, Batı dünyasının büyük hümanist sanat geleneği tarafından ileri sürülüyor, bu bakımdan da ağır bir yanlış anlamaya dayandığı halde saygıya değer.

Gelgelelim, Marksizm bireyi inkâr etmez. Sırf amansız ekonomik güçlerin pençesindeki insan yığınlarını görmez. Doğrusu, bazı Marksist edebî eserler, hele bazı «proleter» romanlar, suçsuz eleştiricilerin durumun bu olduğuna inanmalarına sebep olmuştur. Ama zayıflık herhalde, tabiatı değiştirme ve yeni ekonomik güçler yaratma suretiyle kendi kendisini de değiştiren insan temalarının büyüklüğüne erişememiş olan romancılardır. Marksizm, insanı, felsefesinin orta yerine yerleştirir. Şundan ki, maddî güçlerin insanları değiştirebileceğini ileri sürerken, maddi güçleri değiştirenin de insan olduğunu, bu değiştirme sırasında da onun bizzat değiştiğini en canlı şekilde bildirir.

İnsan ve onun gelişmesi, Marksist felsefenin merkezidir. İnsan nasıl değişir? Dış dünya ile ilişkileri nelerdir? Marksizmin kurucularının arayıp cevabını buldukları sorular işte bunlardır. Burada Marksist felsefeyi anaçizgileri ile özetleyecek değilim. Bu başka yerlerde daha iyi yapılabilir. Fakat bir an için, bu insan sorununu etkin bir tarihsel ajan, hayatla mücadele eden, çalışan insan olarak inceleyelim. Nedeni şu ki, bu, hem artistik yaratıcı olan hem de sanatın ereği olan insandır. Engels'in tarihte bireyin rolünü açıkladığı tarz budur:

«Tarih kendisini o şekilde kurar ki en son sonuç daima birçok bireysel istemlerin (iradelerin) arasındaki çatışmadan doğar. Bu bireysel istemler de bir sürü özel hayat koşulları tarafından oldukları hale getirilmişlerdir. Bu nedenle, keşişen sayısız güçler, tek bir bileşkeyi, yani tarihsel olayı doğuran sonsuz sayıda güçler paralel kenarları dizisi vardır. Bu da, gene, tümüyle alınırsa, BİLİNÇSİZ ve istemsiz olarak çalışan bir gücün ürünü olarak görülebilir. Nitekim, hangi bireysel bir istemin bir diğeri tarafından önleneceği ve ortaya neyin çıkacağı kimsenin istemiyle olmayan bir şeydir. Bu yüzden geçmiş tarih, doğal bir süreç biçiminde ilerler. Esas bakımından da ayni hareket kanunlarına bağlıdır. Fakat bireysel istemlerin, istediklerini elde edemedikleri, kollektif bir anlam, ortak bir bileşke içerisinde kaynaştıkları gerçeğinden bunların değerini — O olduğu sonucu çıkarılmamaldır. (Bu bireysel istemlerin herbiri, kendi fiziksel yapısı ve dış şartlar, son tahlilde ise ekonomik şartlar —gerek kendi kişisel şartları gerekse genel toplum şartları— tarafından kendisine zorlananı arzular). Tersine, herbiri bir bileşkeye katkıda bulunur ve katkıda bulunduğu ölçüde de bu bileşkenin içinde bulunur.»

Yalnız tarihçi için değil, romancı için de bir formül. Çünkü romancının bir kaygısı da hayat savaş alanında diğer istemlerle çatışma halinde olan bireysel istemin bu sorunudur. ya da olmalıdır. İsteklerinin hiçbir zaman doyurulmaması insanın kaderidir; ayni zamanda zaferidir de. Çünkü bu istekleri doyurma çabası içinde, ne denli küçük, ne denli sınırlı olursa olsun hayatı değiştirir. İnsanın kaderi konusunda Marksist formül = 0 değildir; tersine, «Herbiri bileşkeye katkıda bulunur ve katkıda bulunduğu ölçüde bu bileşkenin içinde bulunur.»

Bununla birlikte, istemlerin, isteklerin ve tutkuların çatışması, soyut beşerî varlıkların çatışması değildir. Engels, insanın istek ve eylemlerinin, kendi fiziksel yapısı ile ve eninde sonunda kişisel olsun toplumunkiler olsun, ekonomik koşullarla koşullanmış olduğunu belirtmeye dikkat eder. Sosyal tarihinden belirleyici rolü oynayan, gene son tahlilde, çelişme ve çatışmalariyle, onun içinde bulunduğu sınıftır, o sınıfın psikolojisidir. Böylece, her insanın, âdeta iki tarihi vardır. İnsan hem sosyal tarihi olan biridir, yani bir tiptir, hem de kişisel tarihi olan biridir, yani bir bireydr. Tabii, bu ikisi, birbirleriyle keskin bir çatışma halinde olabildikleri halde, sonunda ikincisi birincisi tarafından koşullandığı ölçüde birdir, birliktir Bununla birlikte bu demek değildir ki sanatta sosyal tip, bireysel kişiliğe hükmetsin. Falstaff, Don Quixote, Tom Jones, Julien Sorel, Monsieur de Charlus hep birer tiptirler, fakat bunlar, sosyal karakteristiklerin bireyi durmadan açıkladığı ve buna karşılık kişisel umut, açlık, aşk, kıskançlık ve tutkuların sa sosyal zemini aydınlattığı tiplerdir.

Romancı bütün konusunda bu sağlam görüşe sahip olmadıkça kişisel kader konusundaki hikâyesini yazamaz. En son sonucun, karakterlerinin bireysel çatışmalarından nasıl doğduğunu anlamalıdır. Buna karşılık, bireylerin her birinin ne olduğunu oluşturan türlü türlü hayat koşullarının da ne olduğunu anlamalıdır. «Ortaya çıkan, kimsenin istemediği bir şeydir» Kimsenin istemediği olayın ardında bir ana çizgi varolduğu için bu deyiş, hayatın kendi anaçizgisini nekadar iyi iletiyor, her sanat eserini ne kadar kesinlikle özetliyor. Marksizm, o ana çizgiyi nasıl idrak edeceğimizi ve bireyin onun içinde tuttuğu yeri gösterdiği zaman yaratıcı sanatçıya realitenin anahtarını veriyor. Ayni zamanda da, insana tam değerini bilinçli olarak veriyor. Bu bakımdan da bütün dünya görüşleri içinde en humanist olanıdır.

(Yazarın The Novel and The People — Roman ve Halk — adlı yapıtının I. bölümüdür.)

OY BENİ!

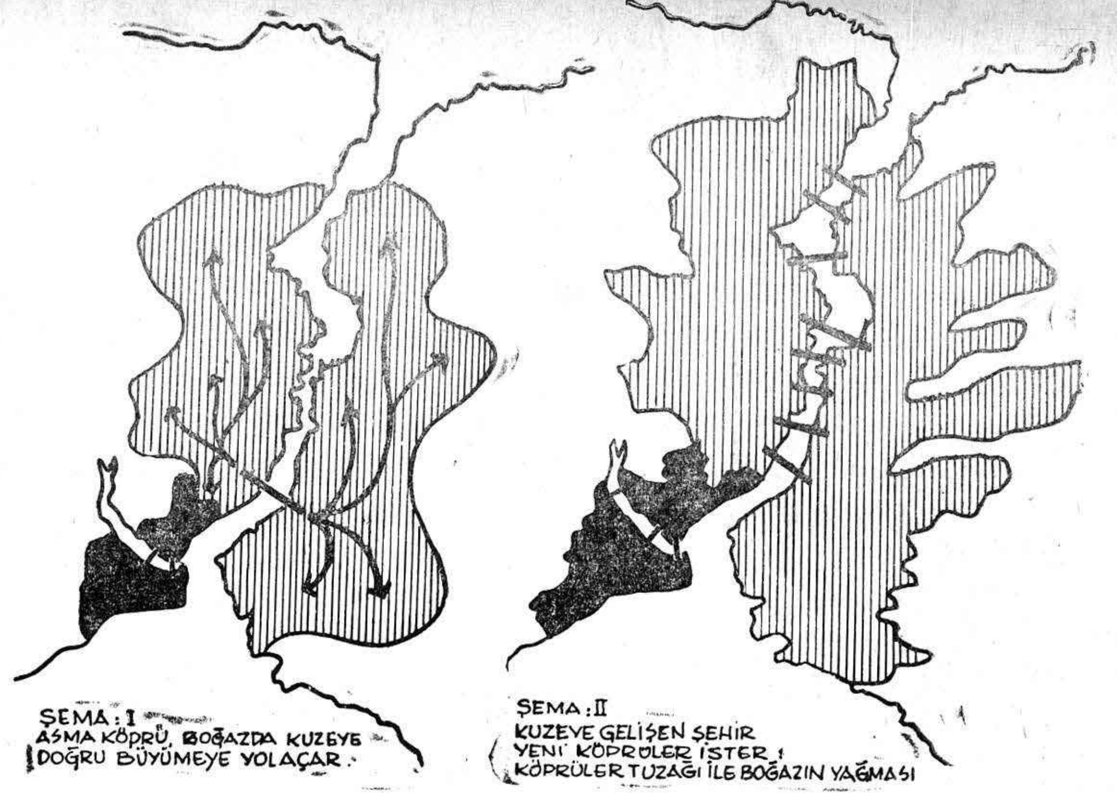
Türkiye yaşanmaz oldu,
Her gün bir başka zehir,
Görmedik,
Bir bahçe, bir çiçek, bir şehir
Görmedik bir gülen,
Hasılı bir ferah bir rahat:
Uğruna çekilen,
Derttir, mihnettir
Senden yana olduğumuz sebeptir
Kardeşçe hayat!

Türkiye yaşanmaz oldu,
Gel gör halimiz yaman!
Haramiler, bezirgânlar elinden
Aman el aman!
Kesilmiş mümkünüm, çarem
Vay ne hal olmuş memleket
Vay ne hal olmuş vatan!
Güzel yarim İstanbul'dan ne haber?
Dil — Tarih'ten Emekçi'den, Sendikadan...
Şiddetin sabahı yakındır
Dayan dizlerim dayan!

ENVER GÖKÇE
ANKARA 1947

MORRISON'UN ASMA KÖPRÜLER TUZAĞI

Şaban ORMANLAR

9. sayımızda, İstanbul boğazı asma köprüsü konusunda gizli tutulan De Leuw Cather adlı Amerikan firması raporu ile AP iktidarının hesaplarından kısaca söz açmıştıok. 16 Ocak tarihli Milliyet'te, M. Ekmekçi'nin bildirdiğine göre, «İstanbul çevre yolu ve boğaz köprüsü» konusunda, bir de Bayındırlık Bakanlığı'nın ekonomik etüdü vardır. Ve iki rapor da Başbakanlıkta kilit altındadır.

Bütçe komisyonunda Bayındırlık Bakanı Orhan Alp, her ne kadar «mes'elenin umumi efkârca bilinmesinde ve çeşitli yönleriyle münakaşasında faydalar vardır» dediyse de değil kamu oyuna parlâmenterlere bile kilit altındaki raporlar tam metin olarak sunulmamaktadır. Bakanın ağzından, meclisten geçirilirse, köprünün bu yıl ihale edileceğini öğreniyoruz. Gerçekten konuyu enine boyuna tartışmalı, işin içyüzünü açıklamalıyız.

RAPORLAR NEDEN KİLİT ALTINDA

Asma köprü tasarısının DP devrine uzanan bir geçmişi vardır. Amerikan De Leuw Cather firmasının 1954 de sunduğu etüd, iki yıl sonra ele alınmış ve dört yılda köprü bitirilmek üzere hazırlık yapılmıştır. Fakat çeşitli nedenlerle çalışmalar aksamış, 27 Mayıs hareketi ile Menderes'in hülyası gerçekleşememiştir.

1963 yılında ünlü Morrison şirketi, kendi hesabına De Leuw Cather firmasına çevre yolu ve boğaz köprüsü üzerine bir etüd ve rapor hazırlatmıştır. Süleyman Demirel'in temsilcisi olduğu Morrison firması adına, De Leuw Cather firması yöneticileriyle, Istanbul Bölge Plânlama Müdürlüğündeki görüşmede hazır bulunması bu devreye rastlar. Ve bu devre Morrison'un Ereğli Demir Çelik Fabrikasıyla uğraştığı yıllardır. Belli ki, yabancı sermayenin hissedar olduğu bir fabrika için çelik asma köprü ihalesi daha o zamandan düşünülmüştür.

AP iktidara geçince, boğaz köprüsünü 2. beş yıllık kalkınma plânına sokmuştur. Bu konu Hükümet programına alındıktan sonra, Bayındırlık Bakanlığı da Morrison raporundan ayrı ikinci bir rapor hazırlatmış ve geçen yıl plânlamaya vermiştir Bu sırada Morrison'un hazırlattığı bir rapor olduğu anlaşılınca, raporun ilk sayfasının yırtılmış olduğu dikkati çekmiştir. Bu yırtılan sayfada De Leuw Cather firmasının Morrison şirketine hitaben yazdığı mektup bulunmaktaydı. Sempati duyulmayan Morrison adı görülmemeliydi, sayfa yırtıldı. Orhan Alp, bütçe komisyonunda, köprüden söz ederken Morrison firmasını ağzına almaktan dikkatle kaçınmıştır. Ayrıca, kendinden önceki Bakan tarafından hazırlatılan 1967 raporundan da hiç söz açmamıştır.

Boğaz köprüsü ile etüd ve raporların ısrarla gizlenmesi, kamu oyunun eleştirisinden uzak durmak içindir

Amerikan firmasının 1954 ve 1963 raporları sağlam verilere dayanmamaktadır. Hattâ, 1963 raporunu inceliyen uzmanlardan birinin anlattığına göre, rapor dahi ilk sayfalarında bu hususu kabul etmektedir:

Görülüyor ki, etüd ve raporlar, iktidarın ve Morrison şirketinin asma köprüyü tezgâhlama emellerine bütünü ile hizmet etmemektedir, bu yüzden kilitli dolaplarda saklanmalıdır.

Ama bu yetersiz ve zorlama etüdlerle milyarlık bir yatırım kalkınma plânına sokulmakta ve 1968 programına alınmaktadır. İşin mecliste bir olup bittiye getirilmek istendiği açıktır. Kapalı kapılar ardında başımıza yeni bir çorap örülmüştür, şimdi ortaya sürülmektedir.

İSTANBUL PLÂNINA KİM HÜKMEDER ŞEHİRCİLER Mİ? HAYIR... MORRİSON ŞİRKETİ VE POLİTİKACILAR

Asma köprü projesi tezgâhlanırken, aydın çevrelerden gelecek eleştiriler hesaplanmış, tedbirler alınmıştır. 1966 yılı Mayısında belediyeden alınan 5—6 milyon marla İstanbul'da alelacele kurulan «Büyük İstanbul Nâzım Plân Bürosu» bu gayeye de hizmet edecekti. Bu yılın Mayısında şehrin nâzım plânı güya bitirilmiş olacaktı. Güya diyoruz, çünkü büroda çalışan şehirci mimarlardan bilimsel bir araştırma değerlendirme ve projelendirme değil, hükümetin ve Bakanın emirlerine uygun bir plânlama beklenmektedir. Böylece, ısmarlama Morrison raporlarını destekliyen, köprüyü kabul eden, bir de şehircilik nâzım plânı elde bulunacaktır.

«Büyük İstanbul Nâzım Plânı Bürosu» başında Mithat Yenen bulunmaktadır. İmar İskân Bakanlığı Müsteşarı iken, Varto zelzelesi olaylarında yıpranınca, yedeğe alınmış, bu büro kendisine kurdurulmuştur. 16.11.1967 tarihinde büroda yapılan toplantıda başkan «biz hükümetin umumi politikasını plânlama yönünden tahakkuk ettirmek için buraya toplandık» diyerek asma köprü fikrini uzmanlara empoze etmeye çalışmıştır. Uzmanlar, asma köprü sorununun dar bir ulaşım problemi açısından ele alındığını, oysa nâzım plâna varmak için konuya genel yerleşme açısından yaklaşmak gerektiğini savunmuşlar ve asma köprü fikrine çeşitli yönlerden karşı çıkmışlardır.

Mithat Yenen hedefe varmakta kararlıdır. Hemen o gün gerçekleri dile getiren Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Başkanı Niyazi Duranay «görülen lüzum üzerine» işinden alınmıştır. Mimar Ergun Gürel istifaya zorlanmış, istifayı reddedince kendisine mecburi izin verilmiştir. Sonra da izin süresi bitmeden işine son verilmiştir.

ŞEHİRCİ UZMAN BOYACI DEĞİLDİR

Şehir plânlama çalışmalarında doğru sonuçlara varabilmek için yaygın ve derin bir bilimsel araştırma yapmak lâzımdır. Arazi, jeolojik özellikler, iklim tabiat değerleri, san'at verileri, nüfus hareketleri ile gelişme yönü hacmi bölge ölçüsünde derinlemesine incelenir. Bunlara uygun olarak değerlendirmelere girişilir, genel yerleşme prensipleri saptanır.

Ancak bundan sonra, ulaşım şebekesinin genel istekleri ortaya çıkar. Nüfus hareketlerinin gelişme perspektifi içinde, kara, demir ve deniz yollarının kapasiteleri, yolcu ve ağır yük hacimleri hesaplanır. Böylece. belli bir süre içinde, şehrin gelişmesine uygun en doğru ulaşım biçimine varılır, sonra nâzım plâna alınır. Bu teknik çözüm ancak bundan sonra ekonomik plânlamada öncelik sırasına girer ve hükümet plânına konu olabilir.

Asma köprü konusunda şehircilik plânlamasının gerektirdiği bu bilimsel araştırma ve değerlendirme yapılmamış giderek doğru bir nâzım plâna varılmamıştır. DP devrinden beri yabancı firmaların kâr hesaplarına dayanan politik tercihler ön plâna alınmıştır. Şimdi uzmanlara baskı yapılarak bu politik tercihin «kâğıda boyanması» istenmektedir.

İSTANBUL HANGİ YÖNDE BÜYÜMELİDİR

İktidarın İstanbul'un çevre yolu ve boğaz köprüsü girişimi, tek başına hatalı bir adım olarak ele alınmalıdır. Karara varıldığı anda, şehir ve bölgenin gelişmesi yönünden ekonomik bakımdan ve geniş anlamda boğazın çoraklaştırılması bakımından çok büyük zararlara uğranacaktır.

Konu, köprü mü, tünel mi olarak ortaya konamaz. Mesele İstanbul'un gelişme yönünü doğru olarak plânlamak ve buna uygun olarak şehir içi ve şehirler arası ulaşım bakımından iki kıt'ayı bağlıyacak en doğru ulaşım biçimini şehrin gelişme süresince programlamaktır.

Daha uzun bir süre, araba vapuru ya da daha modern su araçları ile geçişi savunan uzmanlar vardır, fakat ısrarla bir kenara itilmişlerdir.

İstanbul, nüfus artışı ve aşırı göç hareketi ile hızla büyüyen bir şehirdir. İki yıl sonra nüfusu 4 milyonu geçecektir.

Bu aşırı büyümeyi yavaşlatmak ve şehrin gelişme yönünü belirlemek için şehircilerin genel yerleşme düzeninde uzun vadeli teklifleri vardır:

İstanbul'a yönelen aşırı nüfus haraketinin büyük kısmını emecek bir sanayi şehirleşmesi, bir «perde şehir» İzmit İle Adapazarı arasında düşünülmektedir. Kocaeli yarımadası ve İstanbul boğazı bir tampon bölge, bir dinlenme eğlenme bölgesi olarak bırakılmaktadır. Şehrin ana gelişme eğilimi, şehir ölçüsünde gelişme Kuzeye tırmanmadan Çekmece gölleri yönünde, Rumeli yakasında olmalıdır. Şehir ölçüsünde ucuz bir ulaştırma sağlamak önemlidir. Bu ise, topoğrafyanın temel özelliklerine uymakla sağlanır. Boğaz ve Haliç, İstanbul'un en önemli iki topoğrafik etkenidir. Gelişmenin birbirinden su ile ayrılmış başlıca iki kara parçası üzerinde oluşması yerine, yekpare bir kara parçası üzerinde, Rumeli yakasında düşünülmesi ana prensip olarak kabul edilmelidir.

Uzmanların ana çizgileri yukarıda belirtilen teklif taslağı şüphesiz en doğru çözümler getirme iddiasında değildir. Ama bu şema bize şehrin hangi yönlerde gelişmemesi gerektiğini genel çizgileriyle açıklar.

ASMA KÖPRÜ TUZAĞIN BAŞLANGICIDIR

Bu temel şehircilik ilkeleri açısından bakılınca, şehirlerarası ve şehir içi bağıntıyı sağlamak üzere Morrison firmasının empoze ettiği köprü projesinin tehlikesi anlaşılır. Boğaz köprüsü ile, hızla büyüyen şehir boğazın iki yakasında kuzeye doğru tırmanacaktır. Yerli ve yabancı uzmanlar bu tehlikeye işaret etmişler ve karşı durulmasını istemişlerdir. De Leuw Cather firması bile tehlikeyi gizli tutulan raporunda kabul etmiştir. (Şema I)

ASIL HEDEF: BİR DEĞİL, BİR KAÇ KÖPRÜ KÖPRÜLER TUZAĞI

Asma köprü ile şehrin gelişmesini boğazın iki yakasında kuzeye doğru yöneltmek, İstanbul'un ve bölgenin imarı açısından olsun milli ekonomi açısından olsun tehlikenin başlangıcıdır. Aslında Morrison şirketi ile yerli ortaklarının kâr hesapları, gereksiz bir köprüyü kabul ettirmekle kalmıyor. Bu ortaklığın hayalinde, birinci asma köprünün ardından gelecek diğer boğaz köprüleri yatmaktadır. Şöyle ki:

Daha yıllarca önce İstanbul'un nâzım plânı ile uğraşan şehirciler, boğaza bir köprü yapılması halinde kaçınılmaz olarak şehrin kuzeye doğru büyüyeceğini görmüşler, bu gelişmenin ARD ARDA YENİ KÖPRÜLER GEREKTİRECEĞİNİ, kesin olarak açıklamışlardır. (Şema II)

Uzmanlar, İstanbul Boğazının iki yasında yoğun bir yerleşmeye gidilirse, 300 bin kişiye bir köprü hesap etmektedirler. Buna göre 3 milyonluk bir yerleşme için kısa bir gelecekte 10 a yakın köprü gerekecektir. Akla, tabiat değerlerine, milli ekonomiye değil de aşırı kâr hırsına dayanan bir şehirleşmenin bu sayının nerede duracağı bilinemez. Böyle bir anormal gelişmede köprü sayısını azaltmak için, olsa olsa köprü genişliğini arttırarak bir kaçından tasarruf etmek gerekecek ya da, birkaç köprü yapıldıktan sonra yine araba vapuru ile yetinmek zorunda kalınacaktır.

Su ile bölünmüş şehirlerde nüfus ile köprü sayısı arasındaki oranı anlamak için, Paris, Londra, New York gibi şehirlere bakmak yeter. Bu şehirlerin çeşitli yönlerde gelişme imkânlarının aksine, İstanbul'un güney kuzey yönde gelişmesi iyice sınırlanmıştır. Çünkü, Marmara ve Karadeniz arasındaki topraklar şeridi dardır.

Morrison firmasınca hazırlatılan 1963 raporunu bütünüyle okumuş uzmanlara göre, rapor, köprü yapılması halinde, kuzeye doğru gelişmeyi kabul etmekte, fakat tek satırında dahi, bunun yeni köprülere yol açacağını belirtmemektedir. Bu en basit değerlendirme kasten yapılmamış, böylece bir köprüler tuzağı hazırlanmıştır.

İSTANBUL BOĞAZI NE HALE GELECEKTİR

Köprüler tuzağı ile şehrin ana gelişme eğiliminin boğaza yöneltilmesi büyük zararlara yol açacaktır.

Halkçı bir arazi ve arsa politikasının yürürlükte olmadığı, arsa spekülâsyonunun at koşturduğu bir ortamda, şehircilik plânlamasının toplum zararına işletildiği bir devrede boğazın iki yakası gittikçe kuzeye tırmanan yoğun bir iskâna terkedilecektir.

İstanbul boğazı, gözbebeği gibi koruyacağımız eşsiz bir tabiat değeridir. Sivil mimari eserleriyle çok zengindir, bulunmaz bir dinlenme ve turizm bölgesi haline getirilebilir, bu yanlarıyla onu, kendi halkımıza olduğu gibi bütün insanlığa da açık tutmak zorundayız. Soysuz apartmancılık ticareti ile boğazı çoraklaştıracak her adım önlenmelidir. Bugünkü Morrison menşeli asma köprü projesi, dar anlamda boğazın silueti açısından değil, daha çok boğazın bütününde tabiat ve san'at değerlerinin tahrip edilmesi açısından eleştirilmeli ve karşı çıkılmalıdır.

Boğazın topoğrafyası, her şeyden önce, yoğun bir yerleşmeye elverişli değildir. Denize dik olarak açılan fazla eğimli vadileriyle çok katlı bir iskân, alt yapı yatırımları açısından çok pahalıya malolur. Bu da daha çok belediye ve devlete yüklenir.

Boğazın iki yakasında boylu boyunca şehirleşmek, şehirlerarası ve kıtalararası ana ulaşım yolunu şehrin içinde bırakır. Bu büyük mahzurlar yaratacaktır.

Uzmanlara göre, Trakya ve Kocaeli yarımadalarının ortasından geçeceği tasarlanan arter, şehrin dışında kalmalıdır. Bu, şehirciliğin ana kuralıdır. Anadolu'yu Avrupa'ya bağlıyacak bu ticaret ve turizm karayoluna şehir trafiğini de yüklemek en basit mantığa bile aykırıdır.

Bu mantıksızlık, asma köprü projesinde bile bile yapılmıştır. Şehirlerarası ile şehir içi trafiğini bir köprüde toplamak, her ikisine zarar verir. Hele şehir içi ulaştırma şebekesinde, ayrıntılara girmeden söyleyelim, yepyeni düğümlenmeler yaratır.

Oysa, şehir içi ulaştırma yoğunluğu bakımından Boğaz köprüsünün gerekli olmadığı, bu işi araba vapurlarının daha uzun yıllar karşılayabileceği, trafik etüdlerinde ortaya çıkmıştır.

Şehirlerarası ve Avrupa — Asya ulaşımı ise, her şeyden önce, kitle taşınmasını çözmek zorundadır. Yâni karayolu ağır yük nakliyatından demiryolunu da içine almalıdır. İhalesinde sabırsızlanılan asma köprü ise, bu işe kesin olarak hizmet etmiyecektir. Bu yüzden köprünün Avrupa ile Asya'yı da birleştireceğini övünerek ilân eden Bayındırlık Bakanının «Köprü, Türkiye iktisadiyatına muhakkak surette büyük faydalar temin edecektir» yargısı boş bir sözden ibarettir.

TÜRKİYE YENİ BİR SOYGUNUN EŞİĞİNDE

Asma köprü ile başlıyan çelik köprüler tuzağı, emekçi sınıfların sırtındaki Türkiye bütçesine kaça mal olacaktır?

Bayındırlık Bakanı Boğaz asma köprüsünün 300 milyon liraya çıkacağını açıklamıştır. TopKapı — Hürriyeti Ebediye Tepesi — Ortaköy çevre yolu, istimlâkler dışında 460 milyon lira, çevre yolunu Haliçte bağlıyacak köprü için 70 milyon lira hesaplanmıştır. Resmi açıklamada toplam maliyet 830 milyon liradır. Bu rakamların düşük gösterildiğinden şüphe edilmemelidir. Daha 1956 yılında De Leuw Cather firması hesaplarında yalnız köprü, 460 milyon, istimlâkler hariç toplam maliyet 705 milyon liradır. O tarihten bu yana dolara göre Türk parasında 3 kat bir düşme olduğuna göre, toplam maliyetin milyarlara ulaşacağı anlaşılır. Yukarıda açıkladığımız gibi, birinci asma köprü yapıldıktan sonra, şehir boğazın kuzeyine doğru gelişecektir. Şehir yeni köprülere ihtiyaç gösterecektir. Böylece Morrison firmasının ısmarlama raporları ve AP yöneticilerinin gayretiyle Türkiye milyarları bulacak yeni bir soyguna itilmektedir.

ÇELİK KÖPRÜ İNSAN KADAR ÖMÜRLÜ DEĞİL

Köprü ihale edildiği takdirde, bu astronomik rakamlar daha da kabaracaktır. Çünkü çelik köprülerin ömrü 40 — 50 yıl kabul edilmektedir. Korkunç derecede yüksek bir esikme payı çıkıyor karşımıza. Bir de dünyanın her yerinde bunların yüksek bir bakım masrafı vardır. Bir tek boğaz köprüsü için bu gider yılda 25 milyon lira hesaplanmaktadır.

ARSA SOYGUNUNDA YEŞİL IŞIK

Aşırı kâr hayallerine dayanan yatırım kaçakçılığı bununla bitmiyor. İstanbul çevre yolu ve asma köprü projesinin ikinci beş yıllık plâna alınmasından beri, «uzak görüşlü» varlıklı vatandaşlarda bu topraklara aşırı bir ilgi başladı. Her iki yakada, çevre yolu ve köprü güzergâhında arsa ve tarlalar daha şimdiden kapışılmıştır. Arsaların değerinde bir yılda % 300 den fazla bir artış görülmüştür. Arsa spekülâtörü, yatırdığı parayı kat kat fazlasıyla geriye alacağından emin, beklemektedir.

Belediye ya da devlet, bu yağmanın bedelini halkın kesesinden spekülâtöre ödeyecektir. Ya da istimlâke girmeyen çevre arsaları, bu aşırı değer artışını, pahalı konut ticareti ile, yüksek kira ile emekçi ve orta sınıflardan çıkaracaktır.

Her yeni plânlamanın ardından arazi yağmasının doğacağını bilen şehircilik uzmanları, asma köprü konusu ortaya atılırken yöneticileri bu bakımdan uyarmışlar, bu bölyede hiç olmazsa, 100 metre genişliğinde bir boşluk şeridi bırakılmasını istemişlerdir. Fakat arsa spekülâsyonunu kısmen önleyici bu teklif kabul edilmemiş, bu şerit 30 metreye indirilmiş, ve 10 katlı binalara izin verilmiştir. Kamu yararını savunan uzmanlar temizlenmiş, arsa soygununa yeşil ışık yakılmıştır.

SONUÇ: KARŞI DURULMALIDIR

Çelik asma köprüler tuzağının zayıf bir sanayi ülkesi için ne ağır bir yük olacağını düşünelim.

Proje firmasıyla yabancı müteahhit şirketleriyle, komisyoncusuyla karşımıza çıkan yabancı, yerli işbirliği, pusuya yatmış bu açık soygunu bekliyor.

Bu şehirde halkın % 45 i gecekonduya mahkûm edilmişken, AP yöneticileri «eserlere eser katacağız» yaygarasıyla oy avcılığına hazırlanıyor. Bir petrol, bir boraks soyyununa karşı durduğumuz gibi, asma köprüler tuzağına da karşı durmalıyız. Petrolü, boraksı, bir gün bütün Türkiye'yi tam bağımsızlığına kavuşturacağız. Fakat, köprüler tuzağına karşı duramazsak, eşsiz İstanbul Boğazını bir daha nesiller boyu kurtaramayız: Yüksek, çirkin yapılarla betonlaşan, çoraklaşan İstanbul Boğazını...

TÜRK SOLU — Haftalık Gazete — Sahibi Şerif Tekben ★ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Vahap Erdoğdu ★ Teknik Yönetim: Ahmet Say, Bora Gözen ★ İdare yeri ve abone adresi: Babıâli Cad. No. 33 İstanbul, Tel: 27 39 61 ★ Ankara Temsilciliği: Meşrutiyet Cad. Altın Han No. 17 ★ Dizgi ve baskı: Son Telgraf Matbaası, İstanbul. Tel.: 27 54 12 ★ İstanbul dağıtımı: Fuat Büte, Tel.: 27 89 49 ★ Ankara dağıtımı: Ankara Umum Gazete Bayileri Kooperatifi ★ Ege Bölgesi Dağıtımı: Orhan Özşişman, İzmir, Anadolu dağıtımı: Sabri Özakar, İstanbul Tel.: 27 23 68 ★ Yıllık abonesi: Yurt içi: 20 TL. Avrupa uçak: 60 TL., Amerika uçak: 150 TL. İlân santimi 20 TL. Yayın ilânları yüzde elli indirimlidir.